

การพรรณนาภาษาหลีในประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน A Description of Li Language in China

เมฆมน สอดส่องภักษ์¹

บทคัดย่อ

หลี เป็นชื่อภาษาของชนกลุ่มน้อยชาวหลีในประเทศจีน นักวิชาการชาวจีนจัดภาษาหลีไว้ในตระกูลภาษาใหญ่จีน-ทิเบต สาขาภาษาหลี บทความนี้นำเสนอข้อมูลทางภาษาศาสตร์ของชนกลุ่มน้อยชาวหลีในประเทศจีน โดยการสังเคราะห์ข้อมูลจากผลงานของนักวิชาการชาวจีนเป็นหลัก มีประเด็นสำคัญสองเรื่อง คือ 1. ข้อมูลสังเขปเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์หลี และ 2. การพรรณนาทางภาษาศาสตร์ ซึ่งประกอบด้วย (1) การจัดแบ่งตระกูลภาษา (2) ระบบเสียง (3) ระบบคำ (4) ระบบไวยากรณ์ (5) ภาษาถิ่น และ (6) ตัวอักษรภาษาหลี จากการสำรวจพบว่านักวิชาการภาษาศาสตร์มีคำพรรณนาภาษาหลีไว้ให้อ่านบ้างแล้ว ที่ผ่านมานักวิชาการชาวไทยมีโอกาสดูแลศึกษาข้อมูลภาษาหลีจากผลงานของนักภาษาศาสตร์ชาวตะวันตกและจากนักภาษาศาสตร์ชาวไทยบางส่วน แต่ยังคงขาดแคลนข้อมูลจากนักภาษาศาสตร์ชาวจีน บทความนี้จะได้นำเสนอมุมมองจากนักภาษาศาสตร์ชาวจีนเพื่อให้เป็นข้อมูลสำหรับนักวิชาการชาวไทยได้ศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติม

คำสำคัญ : หลี, ฮลาย, ภาษาตระกูลไท, ภาษากะไดรอบนอก, ภาษาศาสตร์ชาติพันธุ์

¹ อาจารย์ประจำสาขาภาษาและวรรณคดีตะวันออก คณะศิลปศาสตร์
มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

Abstract

Li is a language spoken by Li ethnic group in China. Chinese scholars have classified Li language into Sino – Tibetan language family, Zhuang-Dong branch, Li group. This article is a description of linguistic style of Li language. The data is mainly based on Chinese scholars' researches. The article presents two main issues: 1. Li ethnic information and 2. Li Language description which consists of (1) Language category (2) Phonology (3) Word system (4) Grammar (5) Dialects and (6) Li Characters. From the investigation, it is revealed that there are some of Li language descriptions from the foreign and Chinese linguistics. The previous Thai researchers mostly study some of Li language information from foreign and some of Thai scholars' researches, but scarcely from Chinese scholars. This article will provide information about Li language from Chinese scholars for the Thai scholars who conduct further research related to the topic in the future.

Keywords: Li, Hlai, Tai language family, Outlier Kadai, Ethnolinguistics

บทนำ : ข้อมูลสังเขปเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์หลี

ข้อตกลงเบื้องต้น คือ เนื่องจากเนื้อหาในบทความนี้เป็นการสังเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารภาษาจีน ชื่อเรียกของกลุ่มชาติพันธุ์นี้ผู้เขียนจะเรียกว่า “หลี” ตามที่นักวิชาการชาวจีนเรียกว่า “黎族 Lízú” ส่วนการอ้างอิง เช่น ฮลาย(Hlai) ลี (Le) จะเรียกตามเอกสารต้นฉบับ

ในหนังสือ “ปริทรรศน์ภาษาหลี” (Ouyang Jueya,Zheng Yiqing :1980) มีข้อมูลว่าชาวหลีมีชื่อเรียกตัวเองหลายชื่อแตกต่างกันไปตามแต่ละพื้นที่ แต่ชื่อเรียกที่ยอมรับทั่วไปและมีจำนวนมากก็คือชื่อ /tai1/ ภาษาจีนใช้อักษร “黎 Li” ออกเสียงว่า “หลี” และก็มีชื่อที่ออกเสียงคล้ายๆกันอีก ได้แก่ /tai1,tai1,tai1,tai1/ ชื่ออื่นที่มีเรียกเฉพาะถิ่นก็มี เช่น /ha3 , gei4 , mo:i1 fau1, hjuw1, zuw1/ เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีชื่อที่ชาวจีนเรียกอีกหลายชื่อ เช่น ปั่น(伴 Bàn) ฉี(岐 Qí) ฉี่ (杞 Qǐ) หม่ยฝู่(美孚 Měifú) เป็นต้น (本地 Běndì) ในหนังสือภาษานานาภาษาในเอเชียอาคเนย์ ภาษาตระกูลไท (สุริยา, 2548 หน้า 151-158) เรียกชื่อชาวหลีว่า “ฮลาย” และยังมีข้อมูลชื่อเรียกชาวหลีอีกมาก เช่น Li, Le, Lai, Lay, B' lai, B' lay, Lakia, Laokwang, Hiao Dai, K' lai, S' lai, S' ai, Dli, B'li เป็นต้น

ชาวหลีจัดเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ส่วนน้อยของจีน อาศัยอยู่ตามเชิงเขาบริเวณตอนใต้ของมณฑลไห่หนาน ซึ่งทางการจีนจัดการปกครองเป็นเขตปกครองตนเองชาวเหมียวชาวหลีไห่หนาน และยังมีกระจายอาศัยอยู่ทั่วไปบริเวณอื่นๆของมณฑลไห่หนานอีกราวหมื่นกว่าคน (ดูรายละเอียดชื่ออำเภอ ตำบลและหมู่บ้านที่เป็นถิ่นฐานชาวหลี ตลอดจนประวัติความเป็นมา และข้อมูลทางชาติพันธุ์วรรณนาได้ในหนังสือชื่อ “สารานุกรมชนกลุ่มน้อยในประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน” เมฆม,2554 หน้า 161-166) ชาวหลีในเขตปกครองตนเองชาวเหมียวชาวหลีไห่หนานคิดเป็น 37% ของประชากรชาวหลีทั้งหมด ชาวหลีแต่ละพื้นที่มีสำเนียงภาษาและการแต่งกายแตกต่างกันไป การสำรวจจำนวนประชากรเมื่อปี 1977 มีจำนวนประชากร 626,000 คน (อ้างใน Ouyang Jueya,Zheng Yiqing :1980) ข้อมูลการสำรวจจำนวนประชากรครั้งที่ 5 ของจีน ในปี 2000 ชนกลุ่มน้อยเผ่าหลีมีจำนวนประชากรเพิ่มขึ้นเป็น 1,247,814 คน

การพรรณนาภาษาหลีในประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน

ในลำดับต่อไป จะได้อธิบายรายละเอียดของภาษาหลี ได้แก่ ผลงานการศึกษาภาษาหลีและการจัดแบ่งตระกูลภาษา ระบบเสียง ระบบคำ ระบบไวยากรณ์ ภาษาถิ่นและตัวอักษร ดังต่อไปนี้

1. ผลงานการศึกษาภาษาหลีและการจัดแบ่งตระกูลภาษา

เอกสารภาษาจีนที่พรรณนาภาษาหลีเล่มสำคัญที่จะใช้อ้างอิงตลอดบทความนี้คือ “ปริทรรศน์ ภาษาหลี”² ผู้เขียนชื่อโอวหยางเจวีย่า และ เจิ้งอี้ชิง (Ouyang Jueya, Zheng Yiqing :1980) ชื่อภาษาจีนคือ 欧阳觉亚 Ōuyáng Juéyà และ 郑贻青 Zhèng Yíqīng นักภาษาศาสตร์รู้จักหนังสือเล่มนี้ในชื่อ Li Yu Jianzhi ตรงกับชื่อภาษาจีนคือ 《黎语简志 Lí yǔ Jiǎnzhì》 นับจากหนังสือเรื่องนี้เป็นต้นมา นักวิชาการชาวจีนก็มีความสนใจศึกษาวิจัยภาษาหลีมาอย่างต่อเนื่อง ดังจะเห็นว่ามีผลงานการศึกษาวิจัยทางภาษาศาสตร์เกี่ยวกับภาษาหลีหลายแง่มุม ที่สำคัญเช่น การศึกษาคำตัวเลขในภาษาถิ่นหลี 《黎语方言数词表示法》 (Ma Jialin, 1984) พจนานุกรมภาษาหลี-จีน 《黎汉词典》 (Zheng Yiqing, Ouyang Jueya, 1993) การศึกษาวิวัฒนาการของภาษาถิ่นต่างๆของภาษาหลี 《黎语方言形成原因摭谈》 (Yin Ti, 1993) โครงสร้างไวยากรณ์ภาษาหลี 《黎语语法纲要》 (Yuan Zhongshu, 1994) การสืบสร้างเสียงโบราณภาษาหลี 《黎语古音构拟》 (Wu Anqi, 2000) นอกจากผลงานทางภาษาศาสตร์แล้ว

² เป็นหนังสือภาษาจีนในโครงการ “พจนานุกรมประเด็นชนกลุ่มน้อย 5 ประการ ของคณะกรรมการชนกลุ่มน้อยแห่งชาติ” 《国家民委民族问题五种丛书 Guójiā mínwēi mínzú wèntí wǔzhǒng cóngshū》 โครงการย่อยเรื่อง “สารานุกรมปริทรรศน์ภาษาชนกลุ่มน้อยของสาธารณรัฐประชาชนจีน” (中国少数民族语言简志丛书 Zhōngguó shǎoshù mínzú yǔyán jiǎnzhì cóngshū) นับเป็นโครงการบูรณาการความรู้เกี่ยวกับชนกลุ่มน้อยในประเทศที่ยิ่งใหญ่ที่สุดของจีน เริ่มต้นดำเนินการตั้งแต่ปี ค.ศ. 1953 ในส่วนของ “ปริทรรศน์ภาษาของชนกลุ่มน้อย” เริ่มดำเนินการในปี ค.ศ. 1956 โครงการย่อยอื่นๆ ได้แก่ 《中国少数民族 Zhōngguó shǎoshù mínzú》 “ชนกลุ่มน้อยของจีน” 《中国少数民族简史丛书 Zhōngguó shǎoshù mínzú jiǎnshǐ cóngshū》 “สารานุกรมปริทรรศน์ประวัติศาสตร์ชนกลุ่มน้อยของจีน” 《中国少数民族自治地方概况丛书 Zhōngguó shǎoshù mínzú zìzhì dìfāng gài kuàng cóngshū》 “สารานุกรมเขตปกครองตนเองชนกลุ่มน้อยของจีน” และ 《中国少数民族社会历史调查资料丛书 Zhōngguó shǎoshù mínzú shèhuì lìshǐ diào chá zī liào cóngkān》 “สรณิพนธ์ข้อมูลการสำรวจประวัติศาสตร์ทางสังคมของชนกลุ่มน้อยของจีน”

ยังมีผลงานการศึกษาสาขาอื่นๆในชุมชนชาวหลี เช่นประวัติศาสตร์ สังคมศาสตร์ วัฒนธรรม เป็นต้น เช่น การสำรวจทางสังคมในชุมชนชาวหลี 《黎语社会调查》(Zheng Yiqing, Ouyang Jueya, 1983) การศึกษาภูมินามของภาษาหลีหายหนาน 《试谈海南黎语地名》(Wang Yisheng, 1988) การศึกษาวิวัฒนาการทางสังคมชาวหลีจากวงศ์ศัพท์ 《从黎语词汇看黎族社会的发展》(Huang Hong, 1995) การศึกษาประวัติศาสตร์ชื่อเรียกชาวหลี 《黎族族源族称探讨综述》(Ma Zeqiang, 2005) เป็นต้น ส่วนของไทยมีผลงานเรื่อง Proto Hlai Vowel System (วีระ, 2536) อีกเรื่องคือศัพท์ไท 6 ภาษา (ปราณีและคณะ, 2527)

บทพบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับภาษาหลีที่สุริยา(2548) ได้พรรณนาไว้ในหนังสือ “นานาภาษาในเอเชียอาคเนย์ : ภาษาตระกูลไท” นั้น ได้อธิบายวิวัฒนาการและผลงานชิ้นสำคัญ ๆ เกี่ยวกับการศึกษาภาษาหลีนับตั้งแต่อดีต ปี 1883 ผลงานของ B.C.Henry มาถึงช่วงก่อนสงครามโลกครั้งที่สอง ปี 1911 ผลงานของ Walter Strozoda ปี 1929 ผลงานของ Le Per’e Francois Marie Savina จนถึงปี 1980 ผลงานเล่มสำคัญของชาวจีน Ouyang Jueya and Zheng Yiqing ที่อธิบายภาษาหลีถึงแก่นแท้ คือ “ปริทรรศน์ภาษาหลี”(เล่มเดียวกันกับฉบับภาษาจีนที่กล่าวถึงข้างต้น) รวมถึงผลงานของนักวิชาการชาวไทยสองเรื่องที่กล่าวถึงข้างต้น สุริยาจึงเห็นว่า “ข้อมูลภาษาลายดูเหมือนจะมีมากมายท่วมท้น” เมื่อพิจารณาผลงานทั้งหมดจะเห็นว่าผลงานของนักวิชาการตะวันตกมีทั้งที่ลงพื้นที่ศึกษาภาษาหลีด้วยตนเอง มีทั้งที่ศึกษามาจากนักวิชาการตะวันตกด้วยกันเอง และมีทั้งที่ศึกษาบนพื้นฐานของนักวิชาการชาวจีน ส่วนนักภาษาศาสตร์ชาวไทยได้ศึกษาจากนักวิชาการตะวันตก เพราะหากต้องการศึกษาข้อมูลจากนักภาษาศาสตร์ชาวจีนโดยตรงก็จำเป็นจะต้องเรียนภาษาจีนเสียก่อน ทำให้ที่ผ่านมาผลงานการศึกษาภาษาหลีของนักวิชาการชาวไทยยังมิให้ได้อ่านไม่มาก

ความสำคัญของภาษาหลีเห็นได้จากบทความของ มาติซอพพ์ (1988) เรื่อง Comparative Kadai (อ้างใน สุริยา, อ้างแล้ว: หน้า 157) ความว่า “มาติซอพพ์สืบสร้างให้ระบบพยัญชนะต้นซึ่งมองดูแล้วก็ไม่มีผิดแผกอะไรกับที่ภาษาไทยของเรามีพยัญชนะชุดที่เรียกว่า อักษรสูง อักษรกลาง และอักษรต่ำ ทำให้เฝ้าคิดว่าในสายตาของนักภาษาศาสตร์รุ่นใหม่เช่นมาติซอพพ์นี้ วิวัฒนาการของ

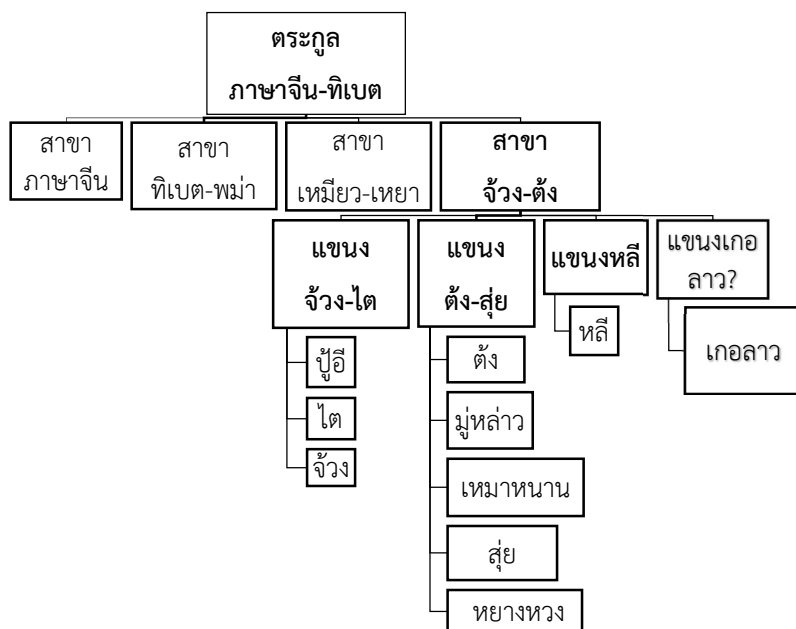
ระบบเสียงพยัญชนะในภาษาไทดั้งเดิม (Proto Tai) คงไม่ผิดแพะอะไรมากนักกับระบบเสียงพยัญชนะในภาษาฮลายดั้งเดิม(Proto Hlai)” อีกประการหนึ่ง คือ จากคำอธิบายภาษาหลีในบทความของ Paul Mus (อ้างใน สุริยา,อ้างแล้ว:หน้า 155) ที่ว่า “ภาษาหลีมีคำศัพท์ที่เป็นภาษาไทยจำนวนมาก และยังมีอีก 1 ใน 3 ที่ไม่ทราบว่ามีต้นกำเนิดมาจากภาษาอะไร คำศัพท์ส่วนนี้นี่เองที่ต่อมาเบนเนดิก นำมาชี้แจงว่าเป็นคำศัพท์ของภาษากลุ่มกะได”

การพรรณนาภาษาในบทความนี้ เนื่องจากคำภาษาหลีมีทั้งคำเฉพาะเผ่าพันธุ์ คำร่วมเชื้อสายในตระกูลไท มีบางคำบ่งร่ายการพ้องกับภาษาไทยถิ่นต่างๆ และคำพ้องที่คล้ายกับภาษาจีน ดังนั้นตลอดทั้งบทความนี้หากพบคำประเภทนี้จะได้ทำอธิบายไว้ โดยใช้รูปแบบดังนี้ ภาษาจีน (จ.=คำจีน ฟินอิน, ความหมาย)³ ภาษาจีนโบราณ (จ.โบ.=คำ, ความหมาย) ภาษาไทย (ท.=คำ, ความหมาย) ภาษาไทยถิ่นอีสาน (อ.=คำ,ความหมาย) ภาษาไทยถิ่นเหนือ (น.=คำ, ความหมาย) ซึ่งในการระบุความหมายของคำนั้น หากมีความหมายต่างกัน จะระบุความหมายของภาษาที่นำมาเปรียบเทียบ หากมีความหมายเหมือนกันก็จะไม่ระบุความหมาย

2.ระบบเสียง

นักวิชาการชาวจีนจัดภาษาหลีไว้ในตระกูลภาษาจีน-ทิเบต สาขาจ้วง-ต้งแขนงภาษาหลี โดยชี้ให้เห็นความสัมพันธ์ของภาษาหลากับภาษาไทอื่นๆ ว่า “ภาษาหลีมีความใกล้ชิดกับภาษาสาขาจ้วง-ไตมากกว่าสาขาดั่ง-ส่วย” แขนงย่อยและสมาชิกภาษาไทที่อยู่ในประเทศจีนแสดงในแผนภูมิต่อไปนี้ (แผนภูมินี้ผู้เขียนสร้างขึ้นมาจากการจัดแบ่งของ Liáng Mǐn, Zhāng Jūnrú (1996) โดยได้ขยายความเพิ่มเติมในส่วนสมาชิกภาษาต่างๆ ที่พูดอยู่ในประเทศจีน)

³ ข้อมูลเสียงภาษาจีนโบราณ สืบค้นจาก “พจนานุกรมเสียงภาษาถิ่นจีน” เข้าถึงได้ทาง <http://cn.voicedic.com/> เสียงภาษาจีนโบราณนี้คือข้อมูลการบันทึกในเอกสารที่ชื่อ “กว่างยว้น”(广韵) เป็นบันทึกเสียงอ่านภาษาจีนที่เขียนขึ้นในสมัยซ่ง(ค.ศ.1008) นับเป็นข้อมูลการบันทึกเสียงภาษาจีนโบราณที่มีความสมบูรณ์มากที่สุดที่นักภาษาศาสตร์ชาวจีนใช้เป็นหลักฐานอ้างอิงเสียงภาษาจีนโบราณ ผู้แต่งคือ เฉินเผิงเหนียน และ ชิวยง (陈彭年 Chén Péng nián, 、丘雍 Qiū Yōng)

แผนภูมิที่ 2.1 : การจัดแบ่งภาษาสาขาจ้วง-ต้ง

ในหนังสือ “ปริทรรศน์ภาษาหลี” ผู้เขียน Ouyang Jueya และ Zheng Yiqing ได้ลงพื้นที่ศึกษาภาษาหลีและแบ่งภาษาหลีออกเป็น 5 ถิ่น ภาษาหลีถิ่นเซียว⁴ มีจำนวนผู้พูดมากที่สุดคิดเป็น 58% นับเป็นภาษาหลีกลางที่ใช้ติดต่อสื่อสารกันระหว่างภาษาถิ่นด้วยกัน ศูนย์กลางของภาษาถิ่นเซียวอยู่ที่อำเภอ “เล่ตง” (乐东县 Lè dōng xiàn) จึงใช้ภาษาหลีถิ่นเล่ตงเป็นตัวแทนสำหรับพรรณนาภาษาหลี ข้อมูลระบบเสียงภาษาหลีในหนังสือเล่มนี้เป็นดังนี้

⁴ ภาษาจีนใช้อักษร 佤 จดบันทึกชื่อเรียกชาวหลีในยุคนั้น อักษรตัวนี้เป็นอักษรโบราณ ในพจนานุกรมจีนปัจจุบันไม่ใช่แล้ว อ่านได้สองเสียง คือ hāo กับ xiāo ภาษาจีนสำเนียงกว่างโจวอ่านว่า “ห่าว” ความหมายของอักษรตัวนี้พบคำอธิบายใน “พงศาวดารฮั่นชู : ตอนพระประวัติฮุยหวางเยว่แห่งกว่างโจว 《汉书·广川惠王越传》บันทึกไว้ว่า : “佻乐人也。(Lè rén yě)” หมายความว่า “เซียว คือ ชาวเล่อ”

2.1 พยัญชนะ ภาษาหลิมี่พยัญชนะ 32 เสียง แบ่งเป็น

(1) เสียงพยัญชนะต้นเดี่ยว 23 เสียง

(2) เสียงพยัญชนะเปลี่ยนเป็นเพดาน⁵ ภาษาจีนเรียกว่า 腭化声母 È huà shēngmǔ ได้แก่พยัญชนะที่มีการออกเสียงฐานกรณ์ของพยัญชนะเดิมควบคู่กับเพดานเสียงชนิดนี้คล้ายกับการออกเสียงภาษาไทย พย- สย- พยัญชนะประเภทนี้มี 2 เสียง⁶

(3) เสียงพยัญชนะเปลี่ยนเป็นริมฝีปาก ภาษาจีนเรียกว่า 唇化声母 Chún huà shēngmǔ ได้แก่พยัญชนะที่มีการออกเสียงฐานกรณ์ของพยัญชนะเดิมควบคู่กับริมฝีปากคล้ายกับพยัญชนะควบกล้ำ กว- คว- ในภาษาไทย พยัญชนะประเภทนี้มี 6 เสียง

(4) เสียงพยัญชนะควบกล้ำ มี 1 เสียง คือ /p/ ดังข้อมูลในตารางต่อไป (อักษรในวงเล็บคือระบบการเขียนอักษรภาษาหลิมี่ จะอธิบายรายละเอียดในหัวข้อที่ 6)

⁵เสียงพยัญชนะแบบนี้ในหนังสือ “นานาภาษาในเอเชียอาคเนย์ : ภาษาตระกูลไท” (สุริยา, 2548 : หน้า 134) เรียกว่า “เสียงรอง” (secondary articulations) เป็นลักษณะของการออกเสียงรองเสริมกับการออกเสียงหลัก เสียงที่ภาษาจีนเรียกว่าพยัญชนะชุดเปลี่ยนเป็นริมฝีปากคือ labialization เป็นการออกเสียงแบบห่อปากไปพร้อมกัน และเสียงที่ภาษาจีนเรียกว่าพยัญชนะชุดเปลี่ยนเป็นเพดาน คือ palatalization เป็นการออกเสียงแบบยกลิ้นส่วนหน้าไปพร้อมกัน

⁶ ในหนังสือ “ปริทรรศน์ภาษาหลิมี่” Ouyang และ Zheng ไม่ได้แบ่งพยัญชนะที่มี /w/ และ /j/ ในตำแหน่งที่สองว่าเป็นการออกเสียงรอง แต่พิจารณาจากการที่มีการใช้ตัวอักษรสองเสียงควบกัน และพิจารณาจากหนังสือชุด “ปริทรรศน์ภาษา” ของภาษาไทอื่นๆ พบว่า พยัญชนะต้นที่มี /w/ และ /j/ ในตำแหน่งที่สอง ล้วนจัดว่าเป็น “พยัญชนะเสียงรอง” ทั้งนั้น เพียงแต่ว่าในภาษาหลิมี่มีจำนวนไม่มาก และไม่เด่นชัดเท่าภาษาสาขากัม-สุย เช่น พยัญชนะเสียงรอง /w/ ในภาษาสุยมี 10 เสียง ภาษาเหมานานมี 13 เสียง ภาษาตังมี 3 เสียง ภาษามู่หลาวมี 17 เสียง ส่วนพยัญชนะเสียงรอง /j/ ในภาษาสุยมี 19 เสียง ภาษาเหมานานมี 16 เสียง ภาษาตังมี 7 เสียง ภาษามู่หลาวมี 11 เสียง ในที่นี้จึงแบ่งให้พยัญชนะต้นกลุ่มเสียงรองด้วย เพื่อจะได้สอดคล้องกับภาษาไทอื่นๆ ที่พูดอยู่ในประเทศจีน สำหรับภาษาในแขนงจ้วง-ไต ก็มีการออกเสียงรองเช่นกัน แต่ไม่ชัดเจนและจำนวนไม่มากเหมือนแขนงกัม-สุย คือ ภาษาไต มีพยัญชนะเสียงรอง /w/ 2 เสียง ไม่มีพยัญชนะเสียงรอง /j/ ภาษาจ้วงมีพยัญชนะเสียงรอง /w/ 2 เสียง พยัญชนะเสียงรอง /j/ 3 เสียง ภาษาปู้มีมีพยัญชนะเสียงรอง /w/ และ /j/ อย่างละ 3 เสียง

พยัญชนะเดี่ยวและควบกล้ำ								
p (b)	ph (p)	pl (bl)	ʔb (bh)	m (m)		f (f)	v (v)	
t (d)	th (t)		ʔd (dh)	n (n)	l (l)	ɬ (s)		r (r)
ts (j,z)	tsh (q,c)						z ()	
				ɲ (ny)				
k (g)	kh (k)		g (gh)	ŋ (ng)				
ʔ (-)						h (h)		
พยัญชนะเปลี่ยนเป็นริมฝีปาก (พยัญชนะเสียงร่อน /w/)								
kw (gv)	khw (kv)		gw (ghv)	ɣw (ngv)	ʔw (u)	hw (hv)		
พยัญชนะเปลี่ยนเป็นเพดาน(พยัญชนะเสียงร่อน /j/)								
ʔj (i)						hj (hy)		

คำอธิบายเสียงพยัญชนะ

1. เสียงพยัญชนะ/b , d, w, j/ ออกเสียงแบบมีเสียงกัก /ʔ/ นำหน้า คือ /ʔb , ʔd, ʔw, ʔj/ แต่เนื่องจากการไม่มีการเปรียบเทียบ กับ /b , d, w, j/ ในบทความ จึงไม่ใส่ /ʔ/ นำหน้า ส่วนเสียง /g/ เป็นเสียงก้อง ชุ่น ฐานกรณ์ที่โคนลิ้น แต่ก็มีเสียงเสียดแทรกเล็กน้อย คล้ายกับ /ɣ/

2.เสียง /r/ เมื่อเกิดเป็นพยัญชนะต้นของพยางค์แรก บางครั้งออกเสียงเป็น trill [r] บางครั้งเป็น flap [ɾ] แต่ถ้าเกิดในพยางค์อื่นจะออกเสียงเป็น trill [r]

3.เสียง /tsh/ เมื่อเกิดกับสระ /i/ จะออกเสียงเป็น /ɕ/

4. เสียง /f,v/ มีการเสียดแทรกค่อนข้างรุนแรง

5.เสียงอัมสระที่มี /h/ นำ ได้แก่ /hw,hj/ เสียง /h/ ค่อนข้างเบา

2.2 สระ ตามวิธีการวิเคราะห์ระบบเสียงแบบจีน ภาษาทลีแบ่งเสียงสระเป็นสระเดี่ยวและสระประสม ซึ่งสระประสมแบ่งได้สี่แบบคือ สระประสมกับหาง

สระ⁷ที่เป็นอັผสระ /i,u/ สระประสมกับสระเดี่ยวอื่นคือ /a, u / สระประสมกับทางสระที่เป็นพยัญชนะนาสิก /m,n,ŋ/ และสระประสมกับทางสระที่เป็นพยัญชนะเสียงกัก/p,t,t,k/ รวมทั้งสิ้นมีเสียงสระจำนวน 99 เสียง ดังนี้

สระ เดี่ยว ทาง สระ	สระประสม											
	อัมสระ		สระเดี่ยว		นาสิก				เสียงกักไม่ระเบิด			
	i	u	a	uu	m	n	ญ	ย	p	t	ท	k
a	ai	au		au	am	an	าญ	าย	ap	at	าท	ak
	a:i	a:u			a:m	a:n	า:ญ	า:ย	a:p	a:t	า:ท	a:k
e	ei			eu	em	en	เญ	เย	ep	et	เท	ek
		e:u			e:m	e:n		เ:ย	e:p	e:t		e:k
i		iu			im	in		ิย	ip	it		ik
		i:u			i:m	i:n		ิ:ย	i:p	i:t		i:k
o		ou			om			อย	op			ok
	o:i				o:m	o:n		อ:ย	o:p	o:t	อ:ท	o:k
u	ui		ua			un	ุญ			ut	ุท	
	u:i					u:n	ุ:ญ	ุ:ย		u:t	ุ:ท	u:k
uu			ua		uum	uun		ูญ	uup	uut		uuk
	uu:i				uu:m	uu:n		ู:ย	uu:p	uu:t		uu:k

⁷ เกี่ยวกับคำศัพท์นี้ มีความจำเป็นต้องอธิบายดังนี้ ตามหลักทางภาษาศาสตร์จีน ส่วนที่อยู่ถัดจากพยัญชนะต้นนับเป็นเสียงสระทั้งหมด เช่น คำว่า tian เสียง /t/ เป็นพยัญชนะต้น เสียงสระทั้งหมดของคำนี้คือ /ian/ ในสระทั้งหมดของคำนี้ เสียง /i/ เป็นหัวสระ(韵头 yùntóu) เสียง /a/ เป็นท้องสระ(韵腹 yùnfù) และเสียง /n/ เป็นหางสระ(韵尾 yùnwěi) เพื่อให้ผู้อ่านได้ทราบแนวคิดการวิเคราะห์ตามแนวทางภาษาศาสตร์จีน จึงจะเรียกตามทฤษฎีวิชาการจีนใช้

คำอธิบายเสียงสระ

1. สระเดี่ยวทุกเสียงเมื่อเกิดโดยลำพังจะออกเสียงสั้น เมื่อมีหางสระ สระที่อยู่ข้างหน้าจะมีการเปรียบต่างของความสั้นยาว

2. สระ / eŋ, ek / พบในคำยืมจากภาษาจีนเท่านั้น

3. ในหนังสือ “ปริทรรศน์ภาษาทลี” โอวหยางและเจิ้ง วิเคราะห์ให้พยัญชนะ /t/ เปรียบต่างกับ /t/ ในตำแหน่งพยัญชนะท้าย แต่เมื่อพิจารณาจากข้อมูลคำศัพท์แล้วจะพบว่า ในตำแหน่งพยัญชนะต้น ไม่มีการเปรียบต่างของ /t/ กับ /t/ ในตำแหน่งพยัญชนะท้ายก็สามารถหาคำที่เปรียบต่างกันได้ ในภาษาไทอื่นๆ ก็ไม่พบว่ามียเสียงพยัญชนะท้ายเสียงนี้ ผู้เขียนเห็นว่าเป็นเพียงการแปรของเสียง /t/ เท่านั้น ไม่ใช้การเปรียบต่าง ตัวอย่างคำดังนี้

/t/			
- [t]		- [t̚]	
va:t7	จน (ยากจน)	la:t7	เลือด
pot7	หมัด (เห็บ)	pu t̚ 7	มด
ŋet7	พยักหน้า	de t̚ 7	เห็ด
phut7	ทวด	tso:t̚	นูน * จ = 凸 tū,จ.โบ. /duet/

2.3 เสียงวรรณยุกต์ ตามหลักภาษาศาสตร์จีนแบ่งวรรณยุกต์เป็นสองแบบคือ วรรณยุกต์ในคำสระเปิด(ตำราบางเล่มเรียกว่าคำพยางค์เป็น) คือ คำที่มีสระเดี่ยว คำที่มีหางสระเป็นอฒสระ และคำที่มีหางสระเป็นเสียงนาสิก กับอีกประเภทหนึ่งคือ วรรณยุกต์ในคำสระปิด(ตำราบางเล่มเรียกว่าคำพยางค์ตาย) ได้แก่ คำที่มีหางสระเป็นเสียงกัก /p,t,k/ ดังนี้

คำสระเปิด-ปิด	เลขกำกับเสียง	ระดับเสียง (อักษรเขียน)	ตัวอย่างคำศัพท์		ตัวอย่างคำศัพท์	
สระเปิด	เสียงที่ 1 =9	53 (-)	ta1	ไม่	bou1	ลอย
	เสียงที่ 2 =7	55 (x)	ta2	นา	bou2	ปู่(น.)
	เสียงที่ 3 =8	11 (s)	ta3	ตา (พ่อของแม่)	bou3	หมู่บ้าน
สระปิด	เสียงที่ 4 (7)	55 (-)	lo:p7	ชุด	luk7	ยั่ว
	เสียงที่ 5 (8)	11 (s)	lo:p8	มัดปม	luk8	แปรง(ก.)
	เสียงที่ 6 (9)	53 (-)	lo:p9	ได้	tsuu2 luk9	ข้าวโพด

คำอธิบายเสียงวรรณยุกต์

1. ในภาษาไทบางภาษา เช่น ภาษาตอง มูหลาว เหมานาน ลูย ความสั้นยาวของเสียงสระยังส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงของเสียงวรรณยุกต์อีกด้วย แต่ไม่พบลักษณะนี้ในภาษาหลิ ไวหยางและเจ็ง จึงวิเคราะห์ให้วรรณยุกต์ในภาษาหลิมี 6 เสียง คือวรรณยุกต์เสียงสระเปิด 3 เสียง และวรรณยุกต์เสียงสระปิด 3 เสียง แต่เมื่อเปรียบเทียบระดับเสียงวรรณยุกต์ของสองกลุ่มแล้วกลับพบว่าแท้จริงแล้วภาษาหลิมีระดับเสียงวรรณยุกต์เพียง 3 เสียงเท่านั้น เนื่องจากวรรณยุกต์ในสระเปิดและสระปิดเป็นเสียงเดียวกัน นอกจากนี้เพื่อให้สอดคล้องกับระดับเสียงวรรณยุกต์ในภาษาไทอื่นๆ จึงใช้หมายเลขกำกับเสียงวรรณยุกต์ 2 ชุด คือ 1, 2, 3 เป็นเลขของวรรณยุกต์ของคำสระเปิด ส่วนเลข 7,8,9 เป็นเลขกำกับเสียงวรรณยุกต์ของคำสระปิด

2. มีลักษณะของวรรณยุกต์สนธิ

- วรรณยุกต์เสียงที่ 2 และ 7 เมื่อเกิดหน้าคำอื่น จะแปรเป็นเสียงวรรณยุกต์กลางระดับ /33/ เช่น คำว่า /la55 ta55/ แปรเป็น /la33 ta55/ “กินข้าว”

- วรรณยุกต์เสียงที่ 1 เมื่อเกิดหน้าคำอื่น จะแปรเป็นเสียงวรรณยุกต์กลางตก /42/ เช่น คำว่า /ta53 hei53/ แปรเป็น /ta42 hei53/ “ไม่ไป”

3. มีลักษณะของวรรณยุกต์ที่คล้ายกับภาษาจีน คือ วรรณยุกต์เสียงเบา หมายถึงคำที่มีสองพยางค์ พยางค์แรกไม่ลงเสียงวรรณยุกต์ แต่จะออกเสียงสั้นและเบา (คล้ายๆกับเสียงควบไม่แท้ในภาษาไทย เช่น สบาย ขโมย) ใช้สัญลักษณ์ “°” เช่น คำว่า /pu°hwe:ŋ11 / “แมลงวัน” /pu°ket55/ “เรไร” (ชื่อแมลงชนิดหนึ่ง ตัวเขียว อยู่ในจำพวกจ๊กจั่น) เป็นต้น

2.4 โครงสร้างพยางค์ (C=Consonant ,V=vowel) พยางค์ในภาษาหลิประกอบด้วยพยัญชนะ สระและวรรณยุกต์ ในส่วนของโครงสร้างพยัญชนะต้นมีสองตำแหน่งคือ /C/ และ /CC/ (/CC/ มีเสียงเดียวคือ /pV/ ส่วนพยัญชนะเปลี่ยนเป็นริมฝีปาก /-w/ และพยัญชนะเปลี่ยนเป็นเพดาน /-j/ จัดว่าเป็นพยัญชนะเดี่ยว /C/) ส่วนเสียงสระมีสระเดียวกับสระประสม โดยวิเคราะห์ว่าสระมีหัวสระ(V) ท้องสระ(V) และหางสระ ส่วนที่เป็นหัวสระคือ /V/

ส่วนที่เป็นทอ้งสระคือ /V/ แต่ส่วนที่เป็นหางสระอาจจะเป็นสระ /V/ คือ /u,i/ หรือเป็นพยัญชนะ /C/ คือ /m,n,ŋ,p,t,ʈ,k/ ดังข้อมูลต่อไปนี้

C V	fa3 “ฟ้า”	hja1 “หย้า”	tsha1 “ตา (eye)”
C C V V (หางสระที่เป็นสระ)	pleu1 “ฟ้ง”	plaw3 “ไกล้”	pla:u1 “บอด”
C C V C (หางสระที่เป็นพยัญชนะ)	ploŋ3 “ทอ้ง”	ple:k7 “ปลัก (โคลน)”	plom1 “ลัม”
C V V (หางสระที่เป็นสระ)	gei1 “ข้าว”	lai2 “ไถ” (น.)	ra:u1 “หัวเราะ”
C V C (หางสระที่เป็นพยัญชนะ)	fan1 “ฝืน”	hja:m2 “ข้าม”	dok7 “ครก”
สรุปโครงสร้างพยางค์ในภาษาหลีได้เป็น +C ±C +V ±V ±C			

3 ระบบคำ ตามการจัดแบ่งของนักวิชาการชาวจีน สาขาภาษาจ้วง-ต้ง แบ่งได้สามแขนง คือ แขนงจ้วง-ไต แขนงต้ง-ส่วย และแขนงหลี ซึ่งในแขนงหลีมีสมาชิกภาษาเดียวคือภาษาหลี หากเปรียบเทียบคำศัพท์ภาษาหลีกับคำในภาษาที่อยู่แขนงอื่นก็จะพบว่ามีความใกล้ชิดกับภาษาอื่นไม่มาก และไม่เด่นชัด ในหนังสือปริทรรศน์ภาษาหลี (Ouyang Jueya และ Zheng Yiqing, 1980, หน้า 75) มีข้อมูลการเปรียบเทียบวงคำศัพท์ภาษาหลีกับภาษาอื่น พบว่ามีคำศัพท์ร่วมเชื้อสายเพียง 18 – 20% และเมื่อเปรียบเทียบคำศัพท์พื้นฐาน 100 คำ พบว่ามีคำศัพท์ร่วมเชื้อสาย 52 คำ คิดเป็นเพียง 38% อย่างไรก็ตาม ผู้เขียนได้ตรวจสอบดูในรายการคำศัพท์อีกครั้งโดยเปรียบเทียบกับภาษาไทยและภาษาล้านตระกูลไทพบว่าคำศัพท์ที่พ้องกันกับภาษาตระกูลไทเพิ่มขึ้นเป็น 185 คำ สอดคล้องกับบทความของ Gao Zeqiang (2008, p.2) ที่นำคำศัพท์ภาษาหลีเปรียบเทียบกับคำศัพท์ของภาษาที่เกี่ยวข้องกับภาษาไทในประเทศจีนก็พบว่ามีคำศัพท์ที่พ้องกันราว 160 กว่าคำ (รายการคำศัพท์นี้จะนำเสนอในหัวข้อ 3.5)

นอกจากคำศัพท์ร่วมเชื้อสายแล้ว ยังมีคำศัพท์เฉพาะเผ่าพันธุ์ภาษาหลีที่ไม่พ้องกับภาษาในแขนงอื่นๆ คำศัพท์ส่วนใหญ่เป็นคำโดดพยางค์เดียวและมีคำสองพยางค์บ้างแต่ไม่มาก มีคำประสมสองพยางค์ที่เกิดจากการประสมคำของคำ

3.1 คำโดด แบ่งได้ดังนี้

(1) คำโดดพยางค์เดียว เป็นคำหนึ่งพยางค์ที่มีความหมายในตัวเอง สามารถใช้ได้โดยอิสระ ตัวอย่างคำต่อไปนี้เทียบกับภาษาที่ใกล้ชิดกันสามแขนงคือ **แขนงจ้วง-ไต** ได้แก่ ภาษาไต คัดมาจาก “ปริทรรศน์ภาษาไต” (Yu Cuirong, Luo Meizhen.1979) ภาษาจ้วงคัดมาจาก “ปริทรรศน์ภาษาจ้วง” (Wei Qingwen, Tan Guosheng. 1980) ภาษาปู้อี้คัดมาจาก “ปริทรรศน์ภาษาปู้อี้” (Yu Cuirong.1980) **แขนงต้ง-ส่วย** ได้แก่ ภาษาต้งคัดมาจาก “ปริทรรศน์ภาษาต้ง” (Liang Min.1979) ภาษาส่วยคัดมาจาก “ปริทรรศน์ภาษาส่วย” (Zhang Junru.1980) ภาษาเหมานานคัดมาจาก “ปริทรรศน์ภาษาเหมานาน” (Liang Min.1980) ภาษามู่หล่าวคัดมาจาก “ปริทรรศน์ภาษามู่หล่าว” (Wang Jun, Zheng Guoqiao.1979) และ**แขนงภาษาหลี** ได้แก่ ภาษาหลี คัดมาจาก “ปริทรรศน์ภาษาหลี” (Ou Yang Jueya, Zheng Yiqing.1979)

ตัวอย่างคำศัพท์รวมเชื้อสาย										
	ไทย	วัน	เดือน	ฝน	น้ำ	ไฟ	ไก่	น้อง	ลูก	มด
จ้วง-ไต	ไต	van2	dɔn1	fun1	nam4	fai2	kai5	noŋ4	luk8	mot8
	จ้วง	ŋon2	dɯn1	fun1	nam4	fei2	kai5	noŋ4	lɯk8	mot8
	ปู่ยี่	ŋon2	dɯn1	vɯn1	zam4	vi2	kai5	noŋ4	lɯŋ78	mat8
ต้ง-ส่วย	ต้ง	man1	ŋa:n1	pjɔn1	nam4	pui1	aŋ5	noŋ4	lak10	maɪ8
	ส่วย	van1	njen2	ɬɛn1	nam3	vi1	qai5	nu4	lak8	maɪ8
	เมฆาหนาน	van1	njen2	fin1	nam3	vi1	kai5	noŋ4	lak8	maɪ8
	หม้อส้าว	fan1	njen2	kwɛn1	noŋ4	fi1	ci1*1	noŋ4	lak8	mɔɪ8*2
หลี	หลี	van1	ŋa:n1	fun1	nam3	fei1	khai1	gu:n4	lɯn:27	puɪ8

*1 จ. = 鸡 ji *2 จ. = 蚂蚁 mǎyǐ

ตัวอย่างคำศัพท์เฉพาะเผ่าพันธุ์ภาษาหลี										
nok7	ลิง		dop7	ผ้า		rin1	ชุด		phe:k7	สูง
pɯm2	กุ่ม		ka3	มิด		fu:k7*1	ทอ		khɯm1	หนัก
ɱa:u3	เกลือ		la2	กิน		da3	กลัว		loŋ*2	ใหญ่

*1 *2. Ou Yang Jueya ระบุว่าคำสองคำนี้เป็นคำเฉพาะเผ่าพันธุ์ภาษาหลี แต่ผู้เขียนเห็นว่าออกเสียงใกล้เคียงกับภาษาไทยและภาษาถิ่นไทย คือ คำว่า ฟิม และ “(ไห่)หลวง”

(2) คำสองพยางค์แท้ แต่ละพยางค์หรือส่วนใดส่วนหนึ่งของพยางค์ไม่สามารถแยกออกจากกันและมีความหมายโดยอิสระได้ ไม่ใช่ลักษณะของการเติมหน่วยคำเติมเพื่อให้มีความหมายทางไวยากรณ์ใดๆ และไม่ใช้คำประสม นอกจากนี้ยังพบว่าคำส่วนใหญ่ก็มีลักษณะของการซ้ำพยัญชนะต้น ส่วนมากพบว่าเป็นคำเรียกสัตว์ แต่ก็มีคำอื่นด้วย ตัวอย่างคำเช่น

คำ	ความหมาย	คำ	ความหมาย	คำ	ความหมาย
lau1 li1	ขวด	noŋ2 ni: ŋ1	จักจั่น	ku17 kau3	หึ่งห้อย
tsha1 hwan1	ตะวัน	fou2 mui1	แมลงสาบ	tshop7 tsei1	แมงมุม

3.2 คำที่มีการเติมพยางค์อื่น มีดังนี้

3.2.1 เติมน้ำ

(1) เติมน้ำเสียง เป็นการนำเสียงพยัญชนะของคำเดิมมาผสมกับเสียงสระ/-u/ แล้ววางไว้หน้าคำเดิมมีความหมายว่ามากขึ้น หรือมีเป็นจำนวนมาก ตัวอย่างเช่น

คำเดิม	ความหมาย	คำใหม่	ความหมาย
ko:k9	เง้า	ku1 ko:k9	เป็นหลุมเป็นบ่อ
kha:u1	ขาว	khu1 kha:u1	ขาวโพลนไปทั่ว

(2) เติมน้ำคำ คำที่บอกความหมายเป็นไปในทิศทางเดียวกัน ใช้เติมน้ำคำนามที่มีความหมายในตัวเอง เมื่อเติมแล้วความหมายและหน้าที่ทางไวยากรณ์ไม่เปลี่ยน

คำเติมน้ำ	ความหมาย	ตัวอย่างคำ (บรรทัดบนเป็นคำภาษาหลี บรรทัดล่างเป็นความหมาย ส่วนสัญลักษณ์ ~ คือคำที่นำมาเติม)				
/tsuŋ°/	จำพวกพืชผักผลไม้ หรือสิ่งของที่มีลักษณะเป็นเมล็ด ลูก ก้อน	~ keu1	~ hja1	~ ei1	~ tho:k7	~ ŋan1
		งา	ถั่ว	ฟักทอง	มะเขือ	หมอน

/pha3/	คำเรียกคนพิการ คำเรียกผู้ชาย	~pla:u1	~tok7	~nom1	~hje: ๗	~rau2
		ตาบอด	ทูนวก	คนใบ้	คนขาเป๋	พอมด
	เพศชาย ตัวผู้	~ khai1	~man1	~za1	~gu: ๗	~ ๗iu1
		ไก่ตัวผู้	ผัว,ผู้ชาย	พ่อ	น้องชาย	วิวตัวผู้
/pai3/	เพศหญิง ตัวเมีย	~khai1	~ khau1	~ za1	~ gu: ๗	~๗iu1
		ไก่ตัวเมีย	เมีย ผู้หญิง	แม่	น้องสาว	วิวตัวเมีย
/tuk7/	ขนาดเล็ก อ่อน เยาว์วัย	~mwe:n1	~u: ๗1	~ o:1	~hun1	~ tai3
		ชายหนุ่ม	หญิงสาว	นักเรียน	ชน	ลูกของลุง
/wʰ/	เกี่ยวกับวัน เวลา *อ.= มื้อ,วัน (*คำว่า “วัน” ในภาษาหลีพูดว่า /hwan1/)	~phan3	~hau2	~๗ew1	~hweu1	
		เมื่อวาน	พรุ่งนี้	มะรีน	มะเรื่อง	

3.2.2 เติมหลัง คำที่เติมมาข้างหลังอาจจะเป็นการซ้ำคำเดิมหรือซ้ำเพื่อเสียงหรือเสริมเป็นสร้อยคำ เมื่อเติมแล้วมีผลทำให้คำเดิมเพิ่มความหมายกว้างขึ้น เข้มข้นขึ้น ชัดเจนขึ้น ลักษณะเช่นนี้พบในภาษาตระกูลไทอื่นๆ ด้วยเช่นกัน มีวิธีดังนี้

(1) **คำซ้ำเพื่อความหมาย** เป็นการซ้ำคำเดิมมีผลทำให้มีความหมายแปรไปจากเดิม การซ้ำคำกริยาจะมีความหมายเบาบางลง การซ้ำคำคุณศัพท์จะมีความหมายเข้มข้นขึ้นหรือชัดเจนขึ้น การซ้ำคำวิเศษณ์มีความหมายเน้นย้ำ แต่ไม่มีการซ้ำคำนามและลักษณนามเพื่อเปลี่ยนเป็นพหูพจน์ ต้องใช้คำว่า /ran2/ “ทุกๆ” (ภาษาไทอื่นๆ มีการซ้ำคำนามเพื่อบอกพหูพจน์ได้) ยกเว้นเฉพาะคำนามบอกเวลาสามารถซ้ำเพื่อบอกพหูพจน์ได้ (ดู 4.2) ตัวอย่างคำเช่น

คำเดิม	ความหมาย	คำใหม่	ความหมาย
zu:i3	ดู	zu:i3 zu:i3	มองๆดู (บอกความต่อเนื่อง)
๗op7	คิด	๗op7 ๗op7	คิดๆดู (บอกความต่อเนื่อง)
tai3	ซ้ำ	tai3 tai3	ซ้ำๆ (ความหมายเน้นหนัก)
phek7	สูง	phek7 phék7	สูงๆ (ความหมายเน้นหนัก)
iu3	อย่า	iu3 iu3	อย่าเด็ดขาด (ความหมายเน้นหนัก)

ri3	ก็.. เหมือนกัน	ri3 ri3	ก็ต้องทำให้ได้เหมือนกัน
plong3	บ้าน	ran2 hom1 plong3 ทุก หลัง บ้าน	บ้านทุกหลัง (พูดว่า /plong3 plong3/ ไม่ได้)

(2) การซ้ำเพื่อเสียง เมื่อซ้ำแล้วมีเสียงคล้องจองกัน ส่วนที่ซ้ำจะมีพยัญชนะหรือสระคล้องจองกัน ทำให้คำเดิมเกิดมีภาพพจน์ที่ชัดเจนขึ้น ส่วนมากมักซ้ำเป็นสี่พยางค์ มีหลายรูปแบบดังนี้ AABB / ABAC / ABCD / ABAB ตัวอย่างคำเช่น

	คำเดิม	ความหมาย	คำใหม่	ความหมาย
AABB	noŋ2 niŋ1	เขย่า	noŋ2 noŋ2 niŋ1 niŋ1	คลอนๆ แคลนๆ
ABAC	toŋ3 vai2	อยู่+เปล่า	toŋ3 vai2 toŋ3 voi:1	อยู่เฉยๆ ลอยไปลอยมา
ABCD	ŋoŋ2	ไหว	kw3 ŋoŋ2 koŋ2 ŋe: ŋ1	โยกๆ แยกๆ
ABAB	phe:k1 thaw3	สูง ต่ำ	phe:k1 thaw3 phe:k1 thaw3	สูงๆต่ำๆ ตะปุมตะป่ำ

(3) การเติมพยางค์เสริมสร้อย พยางค์ที่เติมเข้ามานี้เป็นการนำคำพยางค์เดียวมาซ้ำกันเป็นสองพยางค์แล้วเติมท้ายคำอื่น มีผลทำให้ความหมายเข้มข้นขึ้น หรือเกิดภาพพจน์ชัดเจนขึ้น ตัวอย่างคำเช่น

คำเดิม	ความหมาย	คำใหม่	เทียบความหมาย
u:n1	อ่อน	kha:u1 u:n1 u:n1	ขาวอ่อนๆ
ok9	ระอุ/อุตุ	fou3 ok9 ok9	ร้อนระอุ
tzeŋ1	แสงจ้า	kha:u1 tzeŋ1 tzeŋ1	ขาวฟราวๆ ระยิบระยับ

3.3 คำประสม^๑ คือการนำคำโดดที่มีความหมายในตัวเองมาประสมกัน แล้วเกิดเป็นคำที่มีความหมายที่ใกล้เคียงกับคำเดิม หรือเกิด

^๑ วิธีวิเคราะห์แบบนี้เป็นการวิเคราะห์รูปแบบการประสมคำในภาษาจีน โดยใช้เกณฑ์การเรียงลำดับคำและหน้าที่ของคำในแต่ละตำแหน่ง แบ่งเป็น 1. 联合式 (Liánhé shì) หมายถึง แบบรวมคำ 2. 修饰式 (Xiūshì shì) หมายถึง แบบขยายความ 3. 动宾式 (Dòng bīn shì) หมายถึง แบบกิริยากรรม 4. 主谓式 (Zhǔ wèi shì) หมายถึง แบบประธานภาคแสดง และ 5. 补充式 (Bǔchōng shì) หมายถึง แบบเสริมความ

ความหมายใหม่ มีวิธีดังนี้ **1.แบบรวมคำ** คือการนำคำโดดสองคำที่มีความหมายในตัวเองมาประสมกัน เมื่อประสมกันแล้วคำทั้งสองต่างแสดงความหมายเท่าๆกัน ความหมายใหม่ที่เกิดขึ้นใกล้เคียงหรือเกี่ยวข้องกับคำเดิมทั้งสองคำ **2.แบบขยายความ** คือการนำคำสองคำมาเรียงต่อกัน คำหน้าทำหน้าที่บอกความหมายหลัก คำหลังทำหน้าที่บอกชื่อเฉพาะ หรือขยายความหมายของคำหน้าให้ชัดเจนขึ้น **3. แบบกริยากรรม** คือ คำประสมที่คำหน้าเป็นคำกริยาและคำที่ตามมาเป็นกรรมที่รับการกระทำของกริยาข้างหน้านั้น เมื่อประสมแล้วเกิดเป็นความหมายใหม่ที่แปรมาจากความหมายเดิมของคำทั้งสอง **4.แบบประธานภาคแสดง** คือ คำประสมที่คำหน้าทำหน้าที่เป็นประธาน คำที่ตามมาเป็นภาคแสดง บอกลักษณะหรือการกระทำของประธานข้างหน้านั้น **5. แบบเสริมความ** คือ คำประสมที่คำข้างหน้าเป็นคำที่แสดงความหมายหลัก ส่วนคำที่ตามมาทำหน้าที่เสริมความหมายของคำข้างหน้าให้ชัดเจนขึ้นแต่ไม่ใช้การขยายความ ดังตัวอย่างคำต่อไปนี้

รูปแบบคำประสม	ตัวอย่างคำ				
แบบรวมคำ	kan1 tsin:1 silver money “money”	khu1*1 bok8 خم Henoy “ลำบาก”	lau3 gu:ŋ1 พี่ น้อง “ญาติ”	phut7 phou3 ทวด ปู่ “บรรพบุรุษ”	bou2 thau3 ป่อน เลี้ยง “เลี้ยงสัตว์”
แบบขยายความ	la1 tsa:t7 ปลา ชด. “ปลาโน”	taɪ7 zuw:k7 นก ชด. “นกเอี้ยง”	zuw:m1 de: ŋ3 ไข่ แดง “ไข่แดง”	tho:n1 tshai1 ท่อน ไม้ “กระบอง”	da:u3 lo:k7 ภูเขา มีด “ป่าไม้”
แบบกริยากรรม	kho:n3 *2 hja2 มัด เอว “เข็มขัด”	kha:n1 la:t7 ขึ้น เลือด “สนิม”	a:p7 nom3 อาบ น้ำ “อาบน้ำ”	lo:p7 zi:ŋ 2 สวม นิ้ว “แหวน”	ko:i1 mu:n3 ตาก ข้าว “ที่ตากข้าว”

แบบประธาน กริยา	khan1 la2 อาหาร กิน “อาหาร”	do:i1 roŋ3 เชือก ตก ปลา “เบ็ด”	tshai1 fɯ:k7 ไม้ ทอผ้า “ก๊ทอผ้า”	pa1 tsa:u3 หมา ล่า “หมาล่า เนื้อ”	fa3 ra:n2 ⁹ ฟ้า แห้ง แล้ง “แล้ง”
แบบเสริม ความ	thi:k7 hwo:k7 เต็มใจ “พอใจ”	len1 vi3 *3 ดี รสชาติ “ดีใจ”	re:k7 ɣa:n1 เลว ตับ “ชั่วร้าย”	pew1 lu:ŋ1 กลับ คิน “กลับมา”	hei1 kha:n1 ไป บน “ขึ้น”
*1 苦 kǔ *2 จ.=捫 kǔn *3 จ.=味 wèi					

3.4 คำยืมจากภาษาจีน จากการตรวจสอบและวิเคราะห์ข้อมูลคำศัพท์ภาษาหลิพบว่า มีคำศัพท์ที่จัดเป็นคำยืมจากภาษาจีนหลายชุด ได้แก่ (1) คำภาษาหลิแท้ (2) คำศัพท์ร่วมเชื้อสายกับคำยืมภาษาจีนเก่า (3) คำยืมภาษาจีนถิ่น (4) คำประสมภาษาจีนกับภาษาหลิ (5) คำยืมภาษาจีนใหม่ ดังนี้

(1) คำภาษาหลิแท้ จากการเปรียบเทียบคำศัพท์ภาษาไทยในประเทศจีนกับภาษาจีนพบว่า ภาษาแขนงจ้วง-ต้ง และแขนงต้ง-ส่วย มีคำศัพท์ที่ใช้ร่วมกันจำนวนมาก และยังมีคำศัพท์อีกชุดหนึ่งที่ใช้ร่วมกับภาษาจีน(ดูข้อถัดไป) แต่ภาษาหลิแม้จะมีร่องรอยคำศัพท์ที่ร่วมเผ่าพันธุ์กับภาษาไทยและคำศัพท์ที่ใช้ร่วมกับภาษาจีนบ้าง แต่ไม่มากและไม่เด่นชัดเท่ากับสองแขนงข้างต้น แต่ที่เห็นได้ชัดก็คือ คำศัพท์ภาษาหลิแท้ เนื่องจากเมื่อนำไปเปรียบเทียบกับภาษาต่างๆ ในตระกูลไท และภาษาจีนแล้วพบว่าไม่สอดคล้องกัน ตัวอย่างเช่นคำเรียกตัวเลขต่อไปนี้

⁹ คำนี้ตรงกับภาษาจีนคำว่า 早 ออกเสียงว่า hàn จากที่ผู้เขียนได้ศึกษาความสัมพันธ์ของเสียง /h, r/ ในภาษาตระกูลไทกับภาษาจีน พบว่าสามารถสืบสาวขึ้นไปได้ถึงภาษาจีนโบราณ ดังนี้

เสียงภาษาจีนโบราณก่อน ประวัติศาสตร์ /gr/, /hr/	➔	/h/, /r/ ภาษาจีนกลาง → /l/
	➔	ภาษาจีนยุคกลาง /ɣ/ ภาษาตระกูลไท /h(ɣ), k(g),
	➔	ภาษาไทย /kr (khr)/, /r/ (ช่วงเปลี่ยน : r → l)

คำเรียกตัวเลข											
	ไทย	หนึ่ง	สอง	สาม	สี่	ห้า	หก	เจ็ด	แปด	เก้า	สิบ
จ้วง-ไต	ไต	nuŋ6	soŋ1	sa.m1	si5	ha3	hok7	tset7	peŋ9	kau3	sip7
	จ้วง	nu.ŋ6	so.ŋ1	sa.m1	sei5	ha3	ɣok7	eat7	pe:t7	kou3	cip8
	กูย	it7	suəŋ1	sa.m1	si5	ya3	zoʔ7	tsat7	piat7	ku3	tsip8
ต้ง-อูย	ต้ง	ət7	ŋi6	sa.m1	si5	ŋo4	ljok8	sət7	peŋ9	tu3	cəp8
	อูย	ʔja:t7	ŋi6	ha.m1	ci5	ŋo4	ljok8	eat7	pa:t7	tu3	sup8
	เดมา	ʔji:t7	ŋi6	sa.m1	si5	ŋo4	ljok8	ci:t7	pja:t7	cu9	zəp8
	หนาน										
หลี	มูหลาว	ʔja:t7	ŋi6	ta.m1	ti5	ŋo4	lok8	tha:t7	pa:t7	cəu3	səp
	หลี	tsu2	lau3	fu3	tshau3	pa1	tom1	thou1	gou1	fa:u3	fu:t7

(2) คำศัพท์ร่วมเชื้อสายกับคำศัพท์ยืมเก่า ในแวด

วงนักวิชาการชาวจีนตัดสินว่าคำศัพท์ในภาษาของชนกลุ่มน้อยที่พ้องกันกับภาษาจีนนั้นเป็นคำที่ยืมมาจากภาษาจีนทั้งนั้น เป็นคำศัพท์ที่ยืมมาจากชาวฮั่นตั้งแต่อดีตเรียกว่า “คำยืมเก่า” จัดเป็นคำศัพท์ภาษาจีนยุคกลางประวัติศาสตร์¹⁰ แต่เนื่องจากคำศัพท์ส่วนหนึ่งสามารถสืบสาวขึ้นไปถึงภาษาจีนยุคโบราณได้ ในแวดวงนักวิชาการที่ศึกษาภาษาไท-จีน จึงมีความเห็นว่าเป็นคำศัพท์ที่ภาษาจีนกับภาษาไทยเคยใช้ร่วมกันในอดีตไม่ใช่คำยืม คำศัพท์กลุ่มนี้ส่วนมากเป็นคำโดดหนึ่งพยางค์ สามารถหาคู่คำภาษาจีนกับคำที่พ้องกันในภาษาอื่นๆที่เกี่ยวข้องกับตระกูลไทได้และยังสอดคล้องกับเสียงภาษาจีนโบราณด้วย ดังตัวอย่างต่อไปนี้ (รายการคำศัพท์นี้คัดมาจากหนังสือปริทรรศน์ภาษาต่างๆ ดังที่ได้ชี้แจงรายชื่ออ้างอิงไว้ในหัวข้อ 3.1)

¹⁰ การแบ่งประวัติศาสตร์เสียงภาษาจีนโบราณมีสองยุคคือ ภาษาจีนโบราณยุคก่อนประวัติศาสตร์ (หมายถึงช่วงเวลานับตั้งแต่ 1046 - 256 ปีก่อนคริสตกาล) ภาษาจีนยุคกลางประวัติศาสตร์(หมายถึงช่วงเวลา ค.ศ. 420 - 927)

จ้วง-ไต	ไทย	คำ (ทอง)	ที่	เงิน	ไฟ	ถอย	ถ่าน	กระต่าย (เถาะ)	แมว
	ไต	xam2	ti6	ŋan2	fai2	tho1	tha:n5	ka1 tai5	mɛu2
	จ้วง	kim1	ti6	ŋan2	fei2	thoi5	tha:n5	tho5	meu2
	ปู้ฮื	teim1	zi6	ŋan2	vi2	tui1	tan5	mau3	miau5
ดั่ง-ส่วย	เหม่าหนาน	cim1	ti6	ŋan2	vi1	tho1:5	tha:n5	tho5	mɛu4
	ดั่ง	ɛəm1	ti6	ŋan2	pui1	thoi5+	tha:n5	ko5	meu4
	ส่วย	ɬum1	ti6	ŋan3	vi1	□dut7	tha:n5	thu1	meu4
	มูหล่าว	cəm1	ti6	ŋan2	fi1	thoi5	tha:n5	thu5	mja:u4
หลี	หลี	kim3	ti:28	kan1	fei1	thui3	tsaui1	thua3	mi:u2
จิ้น	กลาง	金 jim ¹¹	地 di	银 yin	火 huo ¹²	退 tui	炭 tàn	兔 tù	猫 māo
	จ.โบ.	krim	dis	ngrin	huax	thois	thans	thos	mriëu

(3) คำยืมภาษาจีนถิ่น ในบทความของ กาวเจ๋อเฉียง

(Gao Zeqiang, 2005, 5) ได้วิเคราะห์ประวัติการตั้งถิ่นฐานของชาวหลี มีความตอนหนึ่งได้อ้างอิงข้อวิเคราะห์มาจาก โอวหยางและเจิ้ง (Ouyang Jueya, Zheng Yiqing: 1980) ว่า คำเรียกโลหะในภาษาหลีล้วนเป็นคำที่ยืมมาจากภาษาจีนทั้งหมด ยกเว้นคำว่า /เหล็ก/ ภาษาหลีพูดว่า /go:i53/ แสดงให้เห็นว่า ก่อนที่ชาวฮั่น(ที่พูดภาษาจีนสำเนียงห่ายหนาน)จะมาถึง ชาวหลีได้ตั้งถิ่นฐานอยู่บนเกาะห่ายหนาน และสัมผัสกับชาวฮั่นกลุ่มอื่นอยู่ก่อนแล้ว(จึงมีคำศัพท์ร่วมเชื้อสายกับภาษาจีนในข้อ 2. ข้างต้น) ซึ่งขณะนั้นชาวหลีได้ค้นพบเหล็กและมีคำเรียกเหล็กแล้ว เมื่อชาวฮั่น(ห่ายหนาน)มาถึงและนำอารยธรรมยุคโลหะเข้ามา ชาวหลีก็รับเอาคำศัพท์เรียกชื่อโลหะมาจากชาวฮั่นทั้งหมด ยกเว้นคำว่า /เหล็ก/ เนื่องจากมีคำนี้ใช้ในภาษาของตนเองแล้ว นำไปสู่ข้อสรุปว่า “ชาวหลีในสมัยโบราณอาศัยอยู่ในพื้นที่บนเกาะห่ายหนานก่อนที่ชาวฮั่น(ห่ายหนาน)จะมาถึง” ปัจจุบันคำยืมภาษาจีนถิ่นที่ใช้ในภาษาหลีได้หลอมรวมเป็นคำในภาษาหลีไปแล้ว คำเหล่านี้มีหน้าที่

¹¹ ภาษาจีนโบราณออกเสียงว่า [krim] ภาษาจีนถิ่นกว่างโจว [kam1] ภาษาถิ่นหมิ่นหนาน [gim1] ภาษาถิ่นคะ [gim1] ข้อมูลนี้สืบค้นจากเว็บไซต์ชื่อ 汉语方言发音字典 Hànyǔ fāngyán fāyīn zìdiǎn “พจนานุกรมเสียงภาษาถิ่นจีน”

¹² ภาษาจีนถิ่นทางตอนใต้บางสำเนียงออกเสียง /h/ เป็น /f/ คำว่าไฟที่ภาษาจีนกลางออกเสียงเป็น ว่า /huǒ/ ภาษาถิ่นกว่างโจวออกเสียงว่า /fo2/ ภาษาจีนคะออกเสียงว่า /fo3/

ความหมายและความสามารถในการประสมคำตามรูปแบบภาษาหลี กล่าวได้ว่าเป็นคำเชื้อชาติจีนที่เปลี่ยนสัญชาติเป็นภาษาหลีโดยสมบูรณ์แล้ว ตัวอย่างคำต่อไปนี้

หลี	tshia1	tsi:n1	tsi:ŋ1	deŋ2	la:n3	te1	lu:ŋ2
จีน	车 chē	钱 qián	咸 xián	灯 dēng	懒 lǎn	借 jiè	两 liǎng
หมิ่น หนาน ¹³	cia1	zian2	giam2	ding1	lan3	ziou7	liong3
ไทย	รถ	เงิน(money)	เค็ม	ดวง(หลอดไฟ)	คร้าน ¹⁴	ยืม	สอง

¹³ ภาษาจีนแบ่งภาษาถิ่นออกเป็น 7 สำเนียงได้แก่ 1.กลุ่มสำเนียงภาษากวน (官 Guān) สำเนียงพื้นฐานของภาษาจีนกลางปัจจุบัน กลุ่มสำเนียงภาษานี้คิดเป็น 70% ของสำเนียงภาษาจีนทั้งหมด 2.กลุ่มสำเนียงภาษาอู๋(吴语 Wúyǔ) คือสำเนียงที่พูดอยู่บริเวณเจียงหนาน เจียงเจ้อ ตอนใต้ของเจียงซู เจ้อเจียง ช่างไห่(เซี่ยงไฮ้) ตอนใต้ของอานฮุย สำเนียงภาษานี้คิดเป็น 9.1% ของสำเนียงภาษาจีนทั้งหมด 3.กลุ่มสำเนียงภาษาเค่อเจีย (หรือที่เรียกว่าคะ(客家 Kējia) คือสำเนียงที่พูดอยู่บริเวณภาคใต้ของจีน บริเวณกว่างตง(กว่างตุง) ฝูเจี้ยน(ฮกเกี้ยน) เจียงซี กว่างซี(กว่างสี) ถ้ายวาน (ไต้หวัน) เสฉวน กลุ่มสำเนียงภาษานี้คิดเป็น 4% ของสำเนียงภาษาจีนทั้งหมด 4.กลุ่มสำเนียงภาษาหมิ่น (闽 Mǐn) คือสำเนียงที่พูดอยู่บริเวณมณฑลฝูเจี้ยน ไต้หวัน กว่างตง ห่ายหนาน(ไหหลำ) กว่างซี และประเทศในเอเชียอาคเนย์ กลุ่มสำเนียงภาษานี้คิดเป็น 4.5% ของสำเนียงภาษาจีนทั้งหมด 5.กลุ่มสำเนียงภาษาเยว่(粤 Yuè) คือสำเนียงภาษากว่างตุง ไปฮว่า กว่างฝูฮว่า ที่พูดอยู่บริเวณกว่างโจว กว่างซี เซียงกั่ง(ฮ่องกง) อ่าวหมิน(มาเก๊า) กลุ่มสำเนียงภาษานี้คิดเป็น 5% ของสำเนียงภาษาจีนทั้งหมด 6.กลุ่มสำเนียงภาษาเซียง(湘 Xiāng) คือสำเนียงภาษาหูหนาน ภาษาหล่าวหูกว่าง พูดอยู่ในบริเวณกว่างซี เสฉวนกลุ่มสำเนียงภาษานี้คิดเป็น 5% ของสำเนียงภาษาจีนทั้งหมด 7.กลุ่มสำเนียงภาษาเก้น(赣 Gàn) ได้แก่สำเนียงภาษาเจียงซี หนานชาง พูดอยู่บริเวณตอนกลางของเจียงซี อานฮุย หูเป่ย์ หูหนาน ลั่วหยาง ผิงเจียง สำเนียงภาษานี้คิดเป็น 2.4% ของสำเนียงภาษาจีนทั้งหมด

¹⁴งานวิจัยที่ผู้เขียนเคยเปรียบเทียบคำศัพท์ที่เป็นพยัญชนะควบกล้ำในภาษาไทยกับคำศัพท์ภาษาจีนพบว่ามีความสัมพันธ์กันกับเสียงภาษาจีนโบราณ คือ จีนโบราณเป็นพยัญชนะควบกล้ำ /gr,br,kh/ ภาษาไทยยังคงรักษาเสียงควบกล้ำไว้ /kr,kl,khr,khl/ ส่วนภาษาจีนกลางเสียงควบกล้ำสูญหายไป เหลือเพียงพยัญชนะตำแหน่งที่หนึ่ง หรือไม่ก็ตำแหน่งที่สอง /k, / ตัวอย่างคำเช่น

จีนโบราณ /gr, br/	g.raang	b.raan	g.raam	g.reen	g.reeng	b.roong	khloong	khloong
ไทย	คลื่น	คร้าน	คราม	กลั่น	กริ่ง	กรง	กลาง	ครอง
kr,kl,khr,khl/								
จีนกลาง /k, /	浪	懒	蓝	炼	铃	笼	空	控
	làng	lǎn	lán	liàn	líng	lóng	kōng	kòng

(4) คำประสมภาษาจีนกับภาษาทลี สืบเนื่องจากคำยืมข้างต้น จะเห็นว่ามีการสร้างคำประสมที่คำหนึ่งเป็นคำยืมจากภาษาจีน อีกคำหนึ่งเป็นคำภาษาทลี สนับสนุนข้อวิเคราะห์ที่ว่าคำยืมภาษาจีนผ่านกระบวนการนำมาใช้จนเป็นภาษาทลีไปแล้ว มีสองแบบคือ (1) คำประสมพ้องความหมาย คือคำประสมที่ภาษาจีนกับภาษาทลีมีความหมายเหมือนกันหรือคล้ายกัน และ (2) คำประสมต่างความหมาย คือคำประสมที่ภาษาจีนกับภาษาทลีมีความหมายต่างกัน ตัวอย่างคำต่อไปนี้ (จ.=คำภาษาจีน/ล.=คำภาษาทลี)

ตำแหน่งที่ 1 (จ.)	ตำแหน่งที่ 2 (ล.)	คำประสมภาษาทลี	ความหมายใหม่
คำประสมพ้องความหมาย			
khu1 “ขม” (จ.=苦 kǔ)	bok8 “เหนียว” (ล.)	khu1 bok8	ลำบาก
tho:n1 “ท่อน” (จ.=段 duàn)	tsai1 “ไม้” (ล.)	tho:n1 tsai1	กระบอง
คำประสมต่างความหมาย			
bit7 “ปากกา” (จ.=笔 bǐ)	da:u1 “แท่ง” (ล.)	bit7 da:u1	ดินสอ
kho:n3 “มัด” (จ.=捆 kǔn)	hja2 “เอว” (ล.)	kho:n3 hja2	เข็มขัด

(5) คำยืมภาษาจีนใหม่ ภายหลังการปฏิวัติวัฒนธรรม รัฐบาลจีนปกครองและดูแลความเป็นอยู่ของประชาชนในประเทศอย่างทั่วถึง ทำให้คำศัพท์เกี่ยวกับการเมืองการปกครอง การศึกษา วิทยาการต่างๆ หลั่งไหลเข้าสู่ภาษาของชนกลุ่มน้อยเป็นจำนวนมากและต่อเนื่อง โดยที่ชนกลุ่มน้อยต่างๆ ยืมคำศัพท์ภาษาจีนมาจากภาษาจีนสำเนียงท้องถิ่นที่ใกล้เคียง หรือไม่ก็ยืมจากภาษาจีนกลางทางสื่อต่างๆ ตัวอย่างคำดังนี้

คำภาษาจีน	คำอ่านพินอิน	คำภาษาทลี	ความหมาย
共产党	gòngchǎndǎng	konɿ ta:n3 da:ŋ3	พรรคคอมมิวนิสต์
政治	zhèngzhì	tseŋ2 tsi1	การเมือง
工厂	gōngchǎng	ka:ŋ2 tsa:ŋ3	โรงงาน
开会	kāihuì	khui3 hui2	ประชุม
银行	yínháng	ŋi:n3 ha:ŋ3	ธนาคาร
病	bìng	pjeŋ6	เจ็บป่วย

3.5 ตัวอย่างคำศัพท์ภาษาหลี ในตอนท้ายของหัวข้อที่เกี่ยวกับคำศัพท์นี้ เป็นข้อมูลคำศัพท์ภาษาหลีที่พ้องกับภาษาตระกูลไทเพื่อเป็นประโยชน์ในการศึกษาค้นคว้าต่อไป เกณฑ์การคัดเลือกคำพิจารณาจากคำที่มีพยัญชนะต้นสระ หรือพยัญชนะท้ายพ้องกัน ส่วนที่ต่างกันสามารถสันนิษฐานตามหลักสัทศาสตร์ เช่น การสูญเสียเสียง การเลื่อนของฐานกรณ์ การเป็นเสียงปฏิกภาค เป็นต้น

คำ	ความหมาย
a:il	ง่าย
a:n1	อาน
a:p7	อาบ
ba:ŋ3	ฝั่ง
bau5	ปู
be:n1	แผ่น
beu1	ใบ
beu1	ผัก
ben1	บิน
bik7	แบก
bi:p7	بيب แคบ
bou1	ปลิว
bou2	ป้อน
bou3	หมู่บ้าน
bu:i3	ป่วย (ฝ่าย)
da:ŋ2	ตั้ง
dai1	ดี(อวยวะ)
de:ŋ3	แดง
den3	เรื่อง(สว้าง)
dom3	ดำ
dou1	เยียว
dua3	กว่า
du:ŋ4	ทองแดง
du3	อยู่
ei1 (อ.=อ้อ)	ฟักทอง
fa3	ฟ้า

fan1	ฟัน
fan1	ผืน
fei1	ไฟ
fen2	บาน (ดอกไม้)
fi:ŋ1	ฟิง
fo:m1	อม
fu:ŋ3	ผง ผุ่น
fu:t7	ฟอง
fun1	ฝน(ตก)
ga:m1	ถาม
ge:k7	เผือก
get7	เผ็ด
gia1	ไอ
gu:ŋ1	น้อง
gwou3	หัว
ha:i3	ชี้
hau1	เขาสัตว์
hau2	นั่น(อ.=อัน, น.=อัน)
hja:m5	ข้าม
hja1	หญ้า
hjau1	ถั่ว
hjau1hja1	เอว
hjau1van1	ถั่วพีน(ถั่ว ดิน)
hjau3	เงา

hjon1	ชัน (ไก)
hjut7	ชุด
hju:n1	ถิ่น
ho:m1	ชม
hou1	ฉ้น (น.= เฮา)
hun1 tsha1	ชนตา
hwa:t7	ขัด(ถู)
hwan1	วัน
hwi:ŋ2	ห้วง(ตื้นห)
hww:p7	ฟัก
hwun1	โกน
hwo:n1	คว้น(ไฟ)
hwo:n1	หมอก
ka:u6	(คว้น)
hwo:ŋ2	วง ไค้ง
hwo:t7	ขวัญ (วิญญาณ)
hwom1	กลม
it7	เอ็ด(สิบ เอ็ด)
ka:u3	เข้า
kha:u1	ขาว
khai1	ไก
khan1	ขึ้น
kha:u2	เหี่ยว เฉา
kha:u2	เก่า

khi:n1	แขน
khi:u1	เขี้ยว/ฟ้า ¹⁵
khui:m1	อ้อม
khui:ŋ2	กึ่ง
kho:k7	คอ
khu:n2	ก่อน
khu:ŋ1	ชิง
kin1	คำ(ทอง)
ku3lo:p7	กำไล
ko:i1	แก้
ko:p7	ขอบ(รั้ว)
kom3	คร่อม, ร่ม
kuang55	กว้าง
la:n3	คร้าน
la:ŋ1	กลอง
la:i7	เลือด
la1	ปลา
lai1	ไกล
lai2	ไถ(นาม/ กริยา)
li:p7	เล็บ
lin3	ลื่น
lip7	ฟ้าแลบ
lu:k7	ลูก
lu:m2	ลื้ม
lu:n1	ตื่น
lu:ŋ3	เรื่อง(รู้)
lo:i1	หลาย
lo:k7	ลึก

lu:n2	ลั้ม
lun2	อุ่น
man1	เป็น
man1	มัน(พืช)
me2	เปีย
mew1	มือ
mi:u2	แมว
muil	หมี
na1	หนา
nei2	นี้
nu:ŋ3	หน่อ
no:ŋ1	หนัง(ผิว)
nom3	น้ำ
nom3 lo:ŋ3	น้ำลง (น้ำค้าง)
nom3lo:i1	น้ำลาย
ŋa:n1	เดือน/ พระจันทร์
ŋan1	สั้น
ŋop7	เย็บ
ŋa:n1	หาญ (กล้า)
ŋai3	ร้องไห้ (อ.= ไห้, น.=ไฮ)
ŋat7	ยัด
ŋu:n1	พัน(เลข)
o:p7	ขอบ
op7	โอบ(กอด)
ou2	เป่า
pei1	ป่า
pha:k7	ปะ เปะ

pha3	พอ
phi:n3	เพื่อน
pho:k7	ปัก(ไข)
phou3	ปู่
ple:k7	ปลัก(โคลน)
pok7	กระเพาะ
pou2	ปู่
pou1	หมู
put7	มด
ra:i6	ไส้
ran2	แล้ง
ra:u1	ดาว
ra:u1	หัวเราะ
ran1	รื้อ
re:k7	ชี้เหร, เลว
rok7	รุก(ราน)
ru:k7	รัง
ta:u3	ยาว
ta2	นา
tak7	ตัด
tag1	(มะ)โรง , มังกร
tau3	เตา
tet7	ตื่น
tha:i2	ตี
tha:ŋ1	ถึง
thau2	เต่า
the:k7	เตะ ถีบ
the:ŋ2	เตียง

¹⁵ ลักษณะเช่นนี้คล้ายกับภาษาในตระกูลมอญ-เขมร ที่เรียกสีฟ้ากับสีเขี้ยวเป็นสีเดียวกัน เช่น ในภาษาเขมร คำว่า /khi:w/ หมายถึงทั้งสีฟ้าและสีเขี้ยว ภาษาปัลลิ่งซึ่งเป็นภาษาตระกูลมอญ-เขมรที่อยู่ในประเทศจีน ก็เรียกสีฟ้าและสีเขี้ยวว่า /khiu1/ เช่นเดียวกัน

then1	แต่น
thu:p7	ตะพาบ
thun3	ตื้น
thok7	ตก
thua3	กระต่าย (เถาะ)
thua3	โกหก (อ.=ตัว)
thui3	ถอย(จ.= 退 tui)
tsau3	ย่า
tsha1hwan1	ตะวัน
tsha3	ตา(พ่อของ แม่)
tsha3	ดำ
tshat7	ซื้อ
tshi:n1	หีน
tshi:u3	ถือ
tshu:ŋ3	ถ้ำ
tso:n1	นอน
tso:n1	จม
tsom3	ย้อม
tsu:n1	ยีน
tui3	ควาย(ทุย)
un1	บวม
va:n3	หมื่น(เลข)
va1	เรือ
van1	พื้นดิน
vo:n1	หั่น
za1	ยา
ze:ŋ1	เหลือง

4. ระบบไวยากรณ์ ภาษาหลีเป็นภาษาคำโดด คำแต่ละคำมีความหมายในตัวเองและใช้ได้โดยอิสระ ไม่มีการเติมหน่วยคำเติมลงในคำเพื่อให้คำเปลี่ยนแปลงหน้าที่หรือลักษณะทางไวยากรณ์ รูปแบบการเรียงประโยค เป็นการนำคำมาเรียงต่อกันตามลำดับและโครงสร้างทางไวยากรณ์ที่กำหนด ในหัวข้อนี้จะอธิบายรูปแบบไวยากรณ์ที่สำคัญๆ ดังนี้

4.1 โครงสร้างประโยคความเดียวพื้นฐาน คือ [ประธาน กริยา กรรม] ตัวอย่างประโยคเช่น

na1 la2 tha2 เขา กิน ข้าว	เขากินข้าว	hou1 lai2 ta2 ฉัน ไถ นา	ฉันไถนา
na1 zu:i3 hou1 เขา มอง ฉัน	เขามองฉัน	hou1 ri:n1 lai1 ฉัน พุด หลี	ฉันพูดภาษาหลี

4.2 มีการใช้คำลักษณนาม ภาษาหลีมีการใช้คำลักษณนาม คำนามแต่ละคำจะต้องใช้คำลักษณนามเฉพาะของตนเองเป็นคู่กันไป แบ่งเป็นสองประเภท คือ ลักษณนามสำหรับคำนาม และลักษณนามสำหรับคำกริยา ซึ่งแต่ละประเภทมีรูปแบบต่างกัน ดังนี้

(1) คำลักษณนามของคำนาม รูปแบบคือ [ตัวเลข+ลักษณนาม+นาม] หากมีคำบ่งชี้ คำลักษณนามสามารถละได้ ตัวอย่างเช่น

[ตัวเลข + ลักษณนาม+นาม]	รูปแบบคำลักษณนาม	ความหมาย
ลักษณนามของคำนาม	fu:t7 laŋ1 tui3 nei2 สิบ ตัว ควาย นี้	ควายสิบตัวนี้
	lau3 fu:t7 hom1 zu:m1 สอง สิบ ฟอง ไช้	ไข่อีสิบฟอง

นอกจากนี้ยังพบว่า คำนามบอกเวลาที่นำมาใช้เป็นลักษณนาม สามารถซ้ำคำเพื่อบอกพหูพจน์ได้ เช่น /pau2 pau2 paɯ1 ploŋ3/ ปี ปี กลับ บ้าน “กลับบ้านทุกปี”

(2) คำลักษณนามของคำกริยา มีรูปแบบคือ [คำกริยา+ตัวเลข +ลักษณนาม] ตัวอย่างเช่น

[คำกริยา+ตัวเลข +ลักษณะนาม]	รูปแบบคำลักษณะนาม	ความหมาย
ลักษณะนามของคำกริยา	tha:i2 tsuu:1 ku:n1 ดี หนึ่ง ที่	ดีหนึ่งที่
	pho:ŋ1 pa1 ka:3 วน ห้า รอบ	วนห้ารอบ

4.3 รูปแบบการใช้คำบ่งชี้ คำสรรพนามประเภทบ่งชี้บอก
ระยะในภาษาหลี่สามคำเพื่อบ่งชี้สามระยะ คือ คำบ่งชี้ ระยะใกล้ /nei2/ “นี่,นี้”
คำบ่งชี้ระยะกลาง /hau2/ “นั่น,นั้น” และคำบ่งชี้ระยะไกล /ma2/ “โน้น,โน้น”
คำบ่งชี้นี้จะวางไว้ตำแหน่งท้ายสุดของคำหรือวลี คือวางไว้ต่อจากส่วนที่ต้องการ
บ่งชี้ หากใช้บ่งชี้คำก็วางไว้หลังคำ ใช้บ่งชี้วลีก็วางไว้หลังวลี โครงสร้างคือ [ส่วนที่
ต้องการบ่งชี้ + คำบ่งชี้] และเมื่อคำนามปรากฏรวมกับคำบ่งชี้ สามารถละคำ
ลักษณะนามได้ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

tsuu:1 hom1 hwou3 nei2 หนึ่ง ลูก เขา นี่	ภูเขา หนึ่งลูก นี่	lau3 lan1 pou1 nei2 สอง ตัว หมู นี่	หมู สอง ตัวนี้
tsuu:1 kit7 koŋ1 hau2 หนึ่ง เหล่า ของ นั้น	สิ่งของ พวกนั้น	pou1 nei2 หมู นี่	หมู ตัวนี้

4.4 การขยายความ การขยายความในที่นี้คือการวางตำแหน่ง
ของคำหลักที่ถูกขยายและตำแหน่งของคำที่ทำหน้าที่ขยายคำอื่น มี 3 รูปแบบ
ดังนี้

(1) การขยายคำนาม คำคุณศัพท์ที่ทำหน้าที่ขยาย
คำนามมีทิศทางการขยายไปข้างหลัง รูปแบบคือ [คำหลัก + คำขยาย] ตัวอย่าง
ประโยคเช่น

po4 la:u4 วัว ใหญ่	วัวใหญ่	duk7 mai5 เสื่อ ใหม่	เสื่อใหม่
nu2 va:ŋ1 ภูเขา สูง	ภูเขาสูง	pou1 pi2 หมู ฟี(อ้วน)	หมูอ้วน

(2) การขยายคำกริยา คำวิเศษณ์ที่ใช้ขยายคำกริยา เพื่อบอกความถี่ ระดับ ความเข้มข้น มีแบ่งย่อยได้สองวิธีคือ คำวิเศษณ์หนึ่งพยางค์ จะวางไว้หน้าคำกริยาเท่านั้น ส่วนคำวิเศษณ์สองพยางค์(รวมถึงคำซ้ำ) สามารถวางไว้หน้าหรือหลังคำกริยาก็ได้ ตัวอย่างคำเช่น

หนึ่งพยางค์	tai3 ri:n1 เร็ว พุด	พุดเร็ว	คำวิเศษณ์พยางค์เดียวจะวางไว้หน้าคำกริยาเท่านั้น		
	khu:n2 vu:k7 ก่อน ทำ	ทำก่อน			
สองพยางค์	zu:n3 zu:n3 vu:k7 เร็ว เร็ว ทำ	รีบๆทำ	vu:k7 zu:n3 ทำ เร็ว เร็ว	ทำเร็วๆ	
	tai3 tai3 fei1 ช้า ช้า เดิน	ค่อย ค่อยเดิน	fei1 tai3 tai3 เดิน ช้า ช้า	เดินช้าๆ	

(3) การขยายคำคุณศัพท์ คำวิเศษณ์ที่ใช้ขยายคำคุณศัพท์เพื่อบอกระดับความเข้มข้นคุณภาพ ปริมาณ ถ้าเป็นคำหนึ่งพยางค์จะวางไว้หน้าคำคุณศัพท์ แต่ถ้าเป็นคำสองพยางค์จะวางไว้หลัง ตัวอย่างคำเช่น

หนึ่งพยางค์	tui2 loŋ1 ที่สุด ใหญ่	ใหญ่ที่สุด	leŋ1 loŋ1 มาก ใหญ่	ใหญ่มาก
สองพยางค์	loŋ1 pai3 ja3 ใหญ่ พิเศษ	ใหญ่เป็น พิเศษ	loŋ1 dat7 dat7 ใหญ่ เหลือเกิน	ใหญ่ เหลือเกิน

4.5 การแสดงความเป็นเจ้าของ รูปประโยคของการแสดงความเป็นเจ้าของในภาษาหลือคือ $[\pm\text{ส่วนที่ถูกเป็นเจ้าของ(A)} \pm/\text{kw}3/ + \text{เจ้าของ(B)}]$ กรณีที่มีส่วน (A) และ(B) เกิดขึ้นพร้อมกัน คำว่า /kw3/ “ของ” สามารถละได้ แต่หากไม่มีส่วน (A) จะไม่สามารถละ /kw3/ ได้ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

รูปแบบ	+คำแสดงความเป็นเจ้าของ	-คำแสดงความเป็นเจ้าของ	ความหมาย
[±ส่วนที่ถูกเป็นเจ้าของ ±/kɯ3/+ เจ้าของ]	khai1 kɯ3 hou1 ไก่ ของ ฉัน (เฮา)	khai1 hou1 ไก่ ฉัน	ไก่ของ ฉัน
	nei2 man1* ve:ŋ1 kɯ3 hou1 นี่ เป็น เสื้อ ของ ฉัน	nei2 man1 ve: ŋ 1 hou1 นี่ เป็น เสื้อ ฉัน	นี่เป็น เสื้อของ ฉัน
	nei2 man1 kɯ3 hou1 นี่ เป็น ของ ฉัน	ไม่สามารถละได้	นี่เป็น ของฉัน
*น. และ อ.= /mən/			

ในเรื่องการแสดงความเป็นเจ้าของนี้ เมื่อเปรียบเทียบกับภาษาไทยอื่นๆ ที่อยู่ในประเทศจีนทุกภาษามีการยืมคำแสดงความเป็นเจ้าของจากภาษาจีนมาใช้ อย่างชัดเจน บ้างยืมทั้งคำและไวยากรณ์ บ้างยืมเฉพาะคำแต่ไวยากรณ์เป็นของภาษาดั้งเดิม ในบางภาษามีรูปแบบคำแสดงความเป็นเจ้าของแบบภาษาจีนและแบบภาษาดั้งเดิมของตนเองใช้ควบคู่กันไป แสดงให้เห็นว่าภาษาไทยเหล่านี้อาศัยอยู่ร่วมกันกับชาวฮั่นมาโดยตลอด แต่ในภาษาหฺลืงซึ่งตามประวัติศาสตร์แล้วเชื่อว่าอยู่ในพื้นที่เกาะไหหลำก่อนที่ชาวฮั่นจะมาอยู่ จากหลักฐานทางภาษาในส่วนนี้ก็เป็นอีกเหตุผลหนึ่งที่สนับสนุนแนวคิดดังกล่าว

4.6 ประโยคเปรียบเทียบ คำแสดงความหมายเปรียบเทียบ คือคำว่า /dua3/ เทียบกับภาษาไทยคำว่า “กว่า” โครงสร้างประโยคเปรียบเทียบเหมือนกับ (กว่า) ในภาษาไทย รูปแบบคือ [A+คุณศัพท์+/dua3/+B] ดังตัวอย่างต่อไปนี้

[A+คุณศัพท์+/dua3/+B]	na1 kha:o1 dua3 hou1 เขา ขาว กว่า ฉัน	เขาขาวกว่า ฉัน
	ve:ŋ1 nei2 pa:n1 dua3 ve: ŋ 1 hau2 เสื้อ นี้ ใหม่ กว่า เสื้อ นั้น	เสื้อตัวนี้ใหญ่ กว่าเสื้อตัว นั้น

4.7 การบอกตำแหน่ง โครงสร้างของคำบอกตำแหน่ง เช่น บน ล่าง หน้า หลัง ซ้าย ขวา คำเหล่านี้จะวางไว้หน้าคำนามหรือสรรพนาม รูปแบบคือ [คำบอกตำแหน่ง + คำนาม/สรรพนาม] ดังตัวอย่างต่อไปนี้

du3 ploŋ3 อยู่ ใน เรือน	u:k8	อยู่ในบ้าน	u:k8 ma2 tsau2 me3he3 ข้างใน นั้น มี อะไร	ข้างในนั้นมี อะไร
du3 tem1* tshai1 อยู่ บน ต้นไม้		อยู่บน ต้นไม้	du3 fou1 fa3 อยู่ ใต้ ฟ้า	อยู่ใต้ฟ้า
อ.= เถิง				

4.8 พบลักษณะของคำนามที่ใช้เป็นคำกริยา ภาษาหลีมีวิธีการนำคำนามที่หมายถึงสิ่งของหรือสถานที่มาใช้เป็นคำกริยาที่มีความหมายเกี่ยวข้องกัน โดยที่คำเดิมไม่มีการเปลี่ยนแปลงหรือแปรรูปคำแต่อย่างใด ตัวอย่างเช่น

คำนาม		คำกริยา	
lai2	ไถ	ku:ŋ2 lai2 lai ta2 ใช้ ไถ ไถ นา	ใช้ไถไถนา
fun1	ฝน	fa3 fun1 be1 ฟ้า ฝนตก แล้ว	ฝนตกแล้ว
zu:m1	ไข่	khai1 zu:m1 be1 ไข่ ออกไข่ แล้ว	ไข่ออกไข่แล้ว
tso:m1	ผลไม้	tshai1 ta1 tso:m1 ต้นไม้ ไม่ ออกผล	ต้นไม้ไม่ออกผล

5.ภาษาถิ่น ข้อมูลการแบ่งภาษาถิ่นของภาษาหลีตั้งแต่เมื่อเริ่มต้นศึกษาภาษาหลีของนักวิชาการชาวจีนจนถึงปัจจุบันตรงกันคือมี 5 ถิ่น อ่านตามเสียงอักษรจีน คือ (1)ภาษาถิ่นฮา (2)ภาษาถิ่นฉี (3)ภาษาถิ่นเปิ่นตี้ (4) ภาษาถิ่นเหมยฝู

และ (5) ภาษาถิ่นเจียวมาว แต่เดิมโอวหยางและเจิ้ง (Ouyang Jueya และ Zheng Yiqing, 1980) ใช้เกณฑ์พื้นที่และเกณฑ์ทางภาษาในการแบ่งภาษาถิ่น ทำให้ชื่อของภาษาถิ่นเป็นชื่อของที่ตั้งชุมชน ต่อมา กว (Gao Zeqiang, 2008) ได้ศึกษาเพื่อแบ่งภาษาถิ่นอีกครั้ง โดยใช้เกณฑ์ทางภาษาก็พบว่า การแบ่งภาษาถิ่นไม่แตกต่างไปจากเดิม ส่วนความแตกต่างของภาษาถิ่นแต่ละถิ่นนั้นพบว่า นอกจากภาษาถิ่นที่ (5) ที่ค่อนข้างแตกต่างจากถิ่นอื่นแล้ว ถิ่นที่ 1 - 4 สามารถสื่อสารกันรู้เรื่อง รายละเอียดของภาษาถิ่นต่างๆ ที่โอวหยางและเจิ้งได้วิเคราะห์ไว้ เป็นดังนี้

5.1 ภาษาถิ่นและการตั้งถิ่นฐาน

5.1.1 ภาษาถิ่นฮา (哈Ha) หรือเรียกอีกชื่อว่ายิน

เซียว เนื่องจากเดิมทีใช้อักษรจีนอีกตัวคือ 倭 อ่านได้สองเสียง คือ hāo กับ xiāo (ดูเชิงวรรคหัวข้อที่ 2 เรื่องระบบเสียง) เป็นชื่อที่ภาษาจีนยุคโบราณใช้เรียกชาวหลี่ แต่ภาษาหลี่ถิ่นนี้เรียกตัวเองว่า /ha4/ ปัจจุบันจึงใช้อักษรจีนว่า 哈 Ha เป็นชื่อเรียก ภาษาถิ่นฮามีจำนวนผู้พูดมากที่สุดคิดเป็น 58% ของประชากรชาวหลี่ทั้งหมด เนื่องจากเป็นภาษาที่มีผู้พูดจำนวนมาก จึงนำมาเป็นตัวแทนในการพรรณาลักษณะของภาษาหลี่ในบทความนี้ ภาษาหลี่ถิ่นนี้มีถิ่นฐานอยู่บริเวณอำเภอเล่ตง (乐东Lè dōng) อำเภอหย่า (崖Yá) อำเภอตงฟาง (东方Dōngfāng) อำเภอหลิงสูย (陵水Líng shuǐ) ส่วนในเขตปกครองตนเองชาวหลี่ฝั่งทิศตะวันตกกับทิศใต้ เป็นภาษาถิ่นย่อยของภาษาถิ่นฮา ซึ่งประกอบไปด้วย

(1) ภาษาถิ่นย่อยหลัวหัว (罗活Luō huó)

ภาษาหลี่ออกเสียงว่า /la:u2 hu:t7/ มีถิ่นฐานอยู่ในพื้นที่ส่วนใหญ่ของอำเภอเล่ตง ฝั่งตะวันตกและฝั่งทิศใต้ของอำเภอขางเจียง (昌江Chāngjiāng) ฝั่งทิศตะวันตกของอำเภอปายซา (白沙Báishā) และฝั่งทิศตะวันออกของอำเภอตงฟาง

(2) ภาษาถิ่นย่อยเซียวเหียนหรือฮาอิง

(倭炎Xiāo yán หรือ 哈应 Hā yīng) ภาษาหลี่ออกเสียงว่า /ha3 e:m2/ มีถิ่นฐานอยู่บริเวณพื้นที่รอบนอกฝั่งทิศตะวันตกเฉียงเหนือ ทิศตะวันตก ทิศใต้ และทิศตะวันออกเฉียงใต้ของเขตปกครองตนเองชาวหลี่

(3) ภาษาถิ่นย่อยป้าวเสียน (抱显Bào xiǎn)

ภาษาหลี่ออกเสียงว่า /bou3 hi:n3/ มีถิ่นฐานเลียบไปตามชายฝั่งแม่น้ำหนิงหย่วน (宁远Níngyuǎn) ตั้งแต่เขตอำเภอหย่าไปจนจรดเขตอำเภอเล่ตง

5.1.2 ภาษาถิ่นฉี (杞 Qi) ภาษาหลือออกเสียงว่า /gei4/ ภาษาถิ่นนี้มีผู้พูดกระจายตัวกว้างมากเช่นเดียวกับภาษาถิ่นฮา แต่มีจำนวนประชากรรองลงมาจากภาษาถิ่นฮา คิดเป็น 24% ของประชากรชาวหลีทั้งหมด มีถิ่นย่อยสามถิ่นคือ

(1) ภาษาถิ่นย่อยทงสือ (通什 Tōngshì) พูดอยู่ที่ตำบลทงสือ อำเภอปาวถึง (保亭 Bǎotíng) เป็นหลัก และมีบางส่วนอยู่บริเวณฝั่งทิศตะวันตกเฉียงเหนือและเฉียงใต้ของอำเภอฉงจง (琼中 Qióng zhōng) บางส่วนของอำเภอตงฟาง และอำเภอซางเจียง

(2) ภาษาถิ่นย่อยเซียนตัย (埡对 Qiàn duì) พูดอยู่ในพื้นที่บางส่วนของบริเวณทิศตะวันออกและทิศใต้ของอำเภอฉงจง

(3) ภาษาถิ่นย่อยปาวเจิง (保城 Bǎo chéng) รวมตัวกันหนาแน่นในพื้นที่ตอนกลางของอำเภอปาวถึง

5.1.3 ภาษาถิ่นเหมยฝู (美孚 Měifú) ภาษาหลือออกเสียงว่า /mo:i1 fau1/ มีจำนวนประชากร 4% ของประชากรชาวหลีทั้งหมด พูดอยู่ในพื้นที่ทิศตะวันออกเฉียงใต้ของอำเภอตงฟาง และพื้นที่เลียบฝั่งตะวันตกของแม่น้ำซางฮัว (昌化 Chāng huà)

5.1.4 ภาษาถิ่นเบินตี้ (本地 Běndì) ภาษาหลือออกเสียงว่า /hju:n1 หรือ zu:n4/ ภาษาถิ่นนี้มีจำนวนประชากรค่อนข้างน้อย คิดเป็นเพียง 6% ของประชากรชาวหลีทั้งหมด มีถิ่นฐานหลักอยู่ในเขตอำเภอปายซา มีภาษาถิ่นย่อยสองถิ่นคือ

(1) ภาษาถิ่นย่อยปายซา พูดอยู่ที่บริเวณตอนกลางและฝั่งทิศใต้ของอำเภอปายซา

(2) ภาษาถิ่นย่อยหยวนเหมิน (元门 Yuán mén) พูดอยู่ในพื้นที่ทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ของอำเภอปายซา

5.1.5 ภาษาถิ่นเจียม่าว (加茂 Jiāmào) เรียกตัวเองว่า /thai3/ มีจำนวนประชากรคิดเป็น 7% ของประชากรชาวหลีทั้งหมด มีถิ่นฐานอยู่บริเวณฝั่งทิศตะวันออกของอำเภอตงฟาง ทิศตะวันตกของอำเภอหลิงสุ่ย และทิศตะวันออกเฉียงใต้ของอำเภอฉงจง

5.2 ความแตกต่างของภาษาถิ่น

เมื่อเปรียบเทียบข้อมูลทางภาษาแล้วจะพบว่า คู่ของภาษาถิ่นฮากับภาษาถิ่นฉี และคู่ของภาษาถิ่นเป็นตักกับภาษาถิ่นเหมยฝูมีความใกล้เคียงกันมาก สามารถสื่อสารกันได้ไม่ยาก แต่ภาษาถิ่นเจียงมำมีความแตกต่างจากภาษาถิ่นทั้งสี่และสื่อสารกันลำบาก จากการเปรียบเทียบระบบเสียงจะเห็นว่าแต่ละภาษาถิ่นมีความแตกต่างที่เป็นลักษณะเด่นของตนเอง แต่เป็นข้อเปรียบเทียบที่ชัดเจน ในขณะที่วงคำศัพท์และไวยากรณ์ไม่ต่างกันมาก ส่วนความสัมพันธ์ของภาษาถิ่นเจียงมำกับภาษาถิ่นอื่นๆมีความซับซ้อนและสับสนไม่เป็นระบบจึงไม่นำมาเปรียบเทียบ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

5.2.1 ระบบเสียง

(1) พยัญชนะ ความแตกต่างของเสียงพยัญชนะในแต่ละถิ่นคือการเป็นคู่เสียงปฏิภาค ตารางถัดไปในช่องพยัญชนะปฏิภาคเรียงลำดับจากซ้ายไปขวาคือ ภาษาถิ่นฮา ถิ่นฉี ถิ่นเป็นตัก และถิ่นเหมยฝูตามลำดับ ตัวอย่างคำที่ยกมานี้เป็นคู่เสียงที่ชี้ให้เห็นความสัมพันธ์ของภาษาถิ่นแต่ละถิ่น ดังนี้

พยัญชนะปฏิภาค	ฮา	ฉี	เป็นตัก	เหมยฝู	ความหมาย
ɲw, ɲw, ɲ, ɲ	ɲwa53	ɲwa33	ɲa11	ɲa53	มันฝรั่งป่า
g, g, x, x	get55	get13	xet11	xet55	เผ็ด
-n, -n, -ɲ, -ɲ	ɲan53	ɲan33	ɲaŋ11	ɲaŋ53	เดือน
-t, -t, -k, -k	khat55	khat55	khak55	khak55	จุมูก
hw, gw, ɲ, ɲ	hwet53	gwet53	ɲet11	ɲet53	วิญญาณ
hɲ, z, ɲ, ɲ	hja53	za33	ɲa11	ɲa53	หญ้า

(2) สระ เช่นเดียวกันกับเสียงพยัญชนะ ความแตกต่างของเสียงสระระหว่างภาษาถิ่นทั้งสี่คือการเป็นเสียงปฏิภาค ตารางถัดไปในช่องสระปฏิภาคเรียงลำดับจากซ้ายไปขวาคือ ภาษาถิ่นฮา ถิ่นฉี ถิ่นเป็นตัก และถิ่นเหมยฝูตามลำดับ ตัวอย่างคำที่ยกมานี้เป็นคู่เสียงสระที่ชี้ให้เห็นความสัมพันธ์ของภาษาถิ่นแต่ละถิ่น ดังนี้

สระปฏิกภาค	ฮา	ฉี	เป็นตี	เหมยฝู	ความหมาย
i:,i:,i,i	thi:p55	thi:p55	thip55	thip55	ตะเกียบ
u:,u:,u,u	nu:ŋ53	nu:ŋ33	nuŋ11	nuŋ53	ยุง
u:,u:,u,u	lu:k55	lu:k55	lu:k55	lu:k55	ลูก
i:,i:,e	ziŋ53	hiŋ33	zen11	zen53	ปลิง
u,u,o,o	kun11	kun14	koŋ33	koŋ24	พิน
u,u,o,o	ru:n55	tu:n131	toŋ31	toŋ55	ซู
ia,ia,i,i	gia53	gia11	xi11	xi55	ไอ

(3) วรณยุกต์ ตามการวิเคราะห์เสียง

วรรณยุกต์ที่แยกสระปิดและสระเปิดทำให้วรรณยุกต์ในภาษาถิ่นหลัมีสองชุด ซึ่งบางเสียงซ้ำกัน ดังจะเห็นว่าภาษาถิ่นฮากับภาษาถิ่นเหมยฝูมีวรรณยุกต์สระเปิดและปิดอย่างละ 3 เสียง ขณะที่ภาษาถิ่นฉีมีวรรณยุกต์สระเปิด 6 เสียง และวรรณยุกต์สระปิด 4 เสียง ภาษาถิ่นเป็นตีมีวรรณยุกต์สระเปิด 5 เสียง และวรรณยุกต์สระปิด 2 เสียง ภาษาถิ่นเจียม่าวมีวรรณยุกต์สระเปิด 5 เสียง และวรรณยุกต์สระปิด 4 เสียง แต่เมื่อพิจารณาเสียงวรรณยุกต์ที่แท้จริงโดยตัดเสียงที่ซ้ำกันออกจะพบว่าจำนวนเสียงวรรณยุกต์ลดลง ดังนี้

ภาษาถิ่น	ระดับเสียงวรรณยุกต์							รวม
ฮา	11		55				53	3
ฉี	11	131	55	33	51	14	43	7
เป็นตี	11	31	55	33				4
เหมยฝู			55			24	53	3

เสียงวรรณยุกต์ในภาษาถิ่นแต่ละภาษามีการเปรียบเทียบกันแบบปฏิกภาค บางเสียงมีข้อเปรียบเทียบชัดเจนแต่บางเสียงก็ไม่เป็นระบบ ดังข้อมูลต่อไปนี้

ภาษาถิ่น	เดิน	นา	มีด	ถาม	หนาว	ม้า	ผ้า	สิบ	ท่วม	กัม
ฮา	fei53	ta55	ka11	ga:m53	kha:i55	ka11	dop55	fu:t11	vat55	ŋut55
ฉี	fei33	ta131	ka55	ga:m11	kha:i51	ka14	dop55	fu:t55	vat13	ŋut43
เป็นตี	fei11	ta31	ka33	xa:m11	kha:i34	ka33	dap11	fu:t55	vat11	ŋut55
เหมยฝู	fei53	ta55	ka24	xa:m53	kha:i55	ka24	dap55	fu:t13	vat55	ŋot55

5.3 สรุปข้อเปรียบเทียบต่างของเสียงในภาษาถิ่น จากการเปรียบเทียบคำศัพท์ภาษาถิ่นแต่ละถิ่นในหัวข้อข้างต้น พบข้อแตกต่างที่เด่นชัดของเสียงพยัญชนะ สระและวรรณยุกต์ สรุปได้ดังนี้

	ข้อเปรียบเทียบต่าง	ถิ่นฮา	ถิ่นฉี	ถิ่นเป็น ตี	ถิ่น เหมยฝู
c o n s o n a n t	1.การเปรียบเทียบของพยัญชนะเสียง ก้องกับเสียงไม่ก้อง	g,ʔw,v	g,gw,f	x,v,v	x,y,v
	2.การเปรียบเทียบของพยัญชนะเสียง กักกับเสียงเสียดแทรก	t	t	tsh	s
	3.การเปรียบเทียบของเสียงเปลี่ยนเป็น ริมฝีปากกับเสียงฐานกรณปกติ	kw,kh w,gw,ŋ w,hw	kw,kh w,gw, ŋw,gw	k,kw,v, ŋ, ɲ	k,kw, y, ɲ, ɲ
	5.การเปรียบเทียบของเสียงรัวกับเสียง กัก	r	t	ts	r
v o w e l	1.ความสั้นยาวของสระ	i,u, ʊ: ʉ:	i, u, ʉ:	i, u, ʉ	i, u, ʉ
	2.ระดับสูงต่ำของสระ	i,u,ʉ	i,u,ʉ	e,o,ə	e,o,ə
	3.สระประสมกับสระเดี่ยว	ia,o,o:i	ia,o,a:i	i,ua,uai	i,o,o:i
	4. การเปรียบเทียบของทางสระ (C)	-n,-t	-n,t	-ŋ,-k	-ŋ,-k
t o n e	1.การเปรียบเทียบของวรรณยุกต์ระดับ	55	55	11	55
	2.การเปรียบเทียบของวรรณยุกต์เลื่อน ระดับ	ในตารางตัวอย่างคำศัพท์ของเสียงวรรณยุกต์ ข้างต้นจะเห็นว่า เสียงวรรณยุกต์ที่ภาษาถิ่นแต่ละ ถิ่นเปรียบต่างกันนั้นส่วนใหญ่เป็นการ เปรียบเทียบแบบเสียงระดับกับเสียงเลื่อนระดับ ทั้งสิ้น			

5.4 คำศัพท์ภาษาถิ่น จากการเปรียบเทียบวงคำศัพท์ทั้งห้าภาษาพบว่า ภาษาถิ่นฮา ถิ่นฉี ถิ่นเป็นตีและถิ่นเหมยฝูมีคำศัพท์ที่ใช้ร่วมกัน 70% ภาษาถิ่นฮาและถิ่นฉีมีคำศัพท์ร่วมกัน 81% ถิ่นเป็นตีและถิ่นเหมยฝูมีคำศัพท์ที่ใช้ร่วมกัน 78% ส่วนภาษาถิ่นเจี๋ยมามีคำศัพท์ที่ใช้ร่วมกันค่อนข้างน้อยเมื่อเทียบกับภาษาถิ่นอื่นๆ คือมีเพียง 48% ในขณะที่คำศัพท์ที่ใช้ร่วมกันก็มีเสียงต่างกับภาษาถิ่นอื่นๆ มากด้วย นอกจากนี้ยังพบคำศัพท์ที่ไม่สอดคล้องซึ่งกันและกัน หรือ สอดคล้องกันสองหรือสามถิ่น นับเป็นคำศัพท์เฉพาะถิ่น เช่น

คำศัพท์เฉพาะถิ่น	ถิ่นฮา	ถิ่นฉี	ถิ่นแปนตี	ถิ่นเหมยฝู	เจี้ยนมาว
ข้าวสาร	gei33	kiu33	lo11	saŋ53	mai13
ซำ	tai11	fa:i33	tsaŋ31	zou53	tsəŋ53
ตู	zui11	kiu33	lo11	saŋ53	mai13
ใหม่	pa:n53	no55	no55	pa:ŋ53	lau4
น้อง	gu:ŋ53	gu:ŋ11	noŋ31	e:ŋ24	nuoi55

6.ตัวอักษรภาษาหลี

กลุ่มชาติพันธุ์ที่พูดภาษาตระกูลไทในประเทศจีนบางส่วนมีอักษรเป็นของตัวเอง เช่น ชาวไตที่ได้รับอิทธิพลการเขียนมาจากภาษาสันสกฤต ชาวส่วยที่ได้ประดิษฐ์อักษรภาพของตนเองบนพื้นฐานของอักษรภาพของจีนรวมทั้งการยืมอักษรจีนโบราณมาใช้ ชาวต่งที่ยืมอักษรจีนมาใช้จดคำภาษาต่ง ชาวจ้วงที่ยืมอักษรจีนแบบลัวซุมมาใช้สำหรับจดชื่อสถานที่ กลอน เพลง ตำนานชนเผ่าเป็นต้น แต่ชาวหลีในอดีตไม่ได้สัมผัสภาษาและวัฒนธรรมกับชาวอื่น จึงไม่พบว่ามีการยืมอักษรจีนไปใช้ และชาวหลีเองก็ไม่ได้ประดิษฐ์อักษรขึ้นใช้ด้วย อย่างไรก็ตามภายหลังการปฏิวัติวัฒนธรรม รัฐบาลจีนมีนโยบายส่งเสริมภาษาและวัฒนธรรมของชนกลุ่มน้อยในประเทศ ให้สิทธิเสรีภาพในการพัฒนาทางภาษาของตนเอง ในปี 1956 คณะทำงานของสถาบันวิทยาการแห่งชาติจีนได้ตั้งคณะทำงานและลงพื้นที่ศึกษาภาษาหลี โดยได้เลือกภาษาหลีถิ่นฮาซึ่งมีผู้พูดมากที่สุดเป็นแบบแผนกำหนดวิธีการเขียนอักษรภาษาหลี โดยยึดตามวิธีการใช้อักษรโรมันแทนเสียงของภาษาจีนที่เรียกว่าพินอิน(Pinyin) สร้างอักษรภาษาหลีขึ้น (ดูตารางเสียงพยัญชนะสระและวรรณยุกต์ในหัวข้อระบบเสียง) หลักเกณฑ์การเขียนภาษาหลีเป็นดังนี้

	IPA	อักษรภาษาหลี
พยัญชนะ	1.พยัญชนะท้าย/ŋ/m,n,ŋ/,t,t/	ng, n,t
	2./ts/	j เมื่อนำหน้าสระ i ออกเสียง /i/ z เมื่อนำหน้าสระ i ออกเสียง /u/
	3. /tsh/	q เมื่อนำหน้าสระ i ออกเสียง /i/

		c เมื่อนำหน้าสระ i ออกเสียง /u/
	4.พยัญชนะที่ขึ้นต้นด้วยเสียงสระ คือเสียง /ʔ/	ไม่ใช่พยัญชนะ
	5.อัมสระ /ʔi/ /ʔw/	i,u
สระ	1.สระเสียงยาว /a:/	aa
	2.สระเสียงยาวที่ไม่มีเสียงแปรียบต่าง /a:i/	ai
	3.สระเสียงยาวที่มีหางสระ/ m,n,ŋ,p,t,k/ เช่น u:n	uuem,uuen,uueng,uuep, uuet,uuek
	4.สระ /u/ , /u:/	uu, uue
วรรณยุกต์	1.เสียง 1 , 7, 9	ไม่ใช่วรรณยุกต์
	2.เสียง 5,1,8	x,x,s

บทสรุป

บทความนี้เป็นบทความเชิงพรรณนาลักษณะของภาษาหลี ซึ่งเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ส่วนน้อยที่พูดภาษาตระกูลไทรอบนอก(กะไดรอบนอก) มีถิ่นฐานอยู่ในเขตปกครองตนเองชาวหลีชาวเหมียว มณฑลหย่านาน ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน ผู้เขียนได้เขียนบทความในเชิงพรรณนาภาษาตระกูลไทในประเทศจีนทุกภาษาเรียงลำดับตั้งแต่แขนงจ้วง-ไตสามภาษา(จ้วง ไต ปู้อี้) แขนงต้ง-ส่วยสี่ภาษา(ต้ง ส่วย มู่หล่าว เหม่าหนาน) และแขนงหลีหนึ่งภาษา(หลี) เป็นอันดับท้ายสุด เมื่อเปรียบเทียบพบลักษณะเด่นที่น่าสังเกตว่าภาษาหลีมีระบบเสียงก้องเสียงรอน(ดูรายละเอียดเรื่องเสียงรอนในเชิงอรรถของหัวข้อ 2.1) ได้แก่ เสียงเปลี่ยนเป็นเพดาน เสียงเปลี่ยนเป็นริมฝีปากสอดคล้องกับภาษาเหม่าหนานและภาษาส่วยซึ่งเป็นสมาชิกในแขนงต้ง-ส่วย มากกว่าที่จะสอดคล้องกับภาษาในแขนงจ้วง-ไต ดังนี้

แขนงจ้วง-ไต	จ้วง-ไต-ปู้ฮื	b	d	p	j
แขนงต้ง-ส่วย	ต้ง	m	l	p	j
	มู่หล่าว	m	l	p	ʔj
	เหมานาน	ʔb	ʔd	ʔw	ʔj
	ส่วย	ʔb	ʔd	ʔw	ʔj
แขนงหลี	หลี	ʔb	ʔd	ʔw	ʔj

เรื่องที่น่าสนใจอีกประการหนึ่งที่ทำให้มองเห็นภาพว่า ภาษาหลีเป็นภาษาที่ห่างออกไปจากภาษาอื่นๆ ก็คือ การมีคำศัพท์ร่วมเชื้อสายที่ใช้ร่วมกันน้อย และคำศัพท์ที่ใช้ร่วมกันนั้นยังออกเสียงต่างกันมากอีกด้วย บางคำต่างกันจนแทบไม่รู้ว่าเป็นคำร่วมเชื้อสายกัน ทั้งยังมีคำศัพท์เฉพาะเผ่าพันธุ์แยกออกไปต่างหากอีกจำนวนมาก ในขณะที่ภาษาอื่นมีความใกล้ชิดและมีร่องรอยความสัมพันธ์กันชัดเจน นอกจากนี้ยังพบอีกว่าภาษาไทในประเทศจีนทั้งหมด มีคำศัพท์ที่ใช้ร่วมกับภาษาจีนโบราณ

ในด้านการสัมผัสภาษาจะเห็นว่าภาษาหลีแตกต่างจากภาษาอื่นๆ เนื่องมาจากว่านับแต่อดีตเป็นต้นมา เหตุที่ภาษาหลีไม่ได้มีปฏิสัมพันธ์กับชาวอื่นทำให้ภาษาหลียังคงรักษาภาษาแบบดั้งเดิม ซึ่งจุดนี้แตกต่างไปจากภาษาอื่นๆ ที่อาศัยใกล้ชิดกับชาวอื่น ดังจะพบว่าภาษาในแขนงจ้วง-ไต และต้ง-ส่วย ได้รับอิทธิพลจากภาษาจีนทั้งระบบเสียง ระบบคำ และระบบไวยากรณ์ โดยเฉพาะระบบคำและระบบไวยากรณ์มักมีสองแบบเลือกใช้แบบใดก็ได้ คือ แบบที่เป็นภาษาดั้งเดิมกับแบบที่ยืมภาษาจีนมาใช้ บ้างยืมเฉพาะคำ บ้างยืมทั้งคำทั้งไวยากรณ์ใช้สลับกันไปมา จนกระทั่งปัจจุบันลูกหลานชนกลุ่มน้อยได้เรียนภาษาจีนอยู่ในแวดลอมของชาวอื่น ทำให้ภาษาก็ถูกแทรกแซงมากขึ้น แนวโน้มการใช้ภาษาของชนกลุ่มน้อยเหล่านี้ก็จะใช้ภาษาจีนมากขึ้นเช่นกัน

เอกสารอ้างอิง

- เมฆม สอดส่องภทษ. (2554). **สารานุกรมชนกลุ่มน้อยในประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน**. อุบลราชธานี: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี.
- สุริยา รัตนกุล.(2548). **นานาชาติในเอเชียอาคเนย์: ภาษาตระกูลไท**.กรุงเทพฯ: สหธรรมิก.
- 冯英.(2008) 《水语复音词研究》中华书局:香港. (Feng Ying.(2008) **การศึกษาคำซ้ำคำซ้อนภาษาส่วย**.ฮ่องกง: สำนักพิมพ์จงหัว.)
- 高泽强. (2005) 黎族源族探讨综述: 文化研究. 《琼州学院学报》第 1 期, 琼州学院: 琼州. (Gao Zeqiang.(2005) **บทพิเคราะห์เกี่ยวกับชื่อเรียกและที่มาของชาวหลี:การวิจัยทางวัฒนธรรม**.วารสารวิชาการวิทยาลัยอุยงโจว. ฉบับที่1. อุยงโจว: วิทยาลัยอุยงโจว.)
- 高泽强. (2008) 黎语的历史与未来走势 《广西民族研究》2008 年 03 期, 广西民族大学: 广西. (Gao Zeqiang.(2008) **ประวัติศาสตร์และอนาคตของภาษาหลี.วิจัยชาติพันธุ์กว้างซี**.ปี 2008 ฉบับที่ 3.กว้างซี: มหาวิทยาลัยชาติพันธุ์กว้างซี.)
- 黄鉉. (1995) 从黎语词汇看黎族社会的发展. 《中央民族大学学报》第 5 期, 中央民族大学出版社: 北京. (Huang Hong.(1995) **การศึกษาวิวัฒนาการทางสังคมชาวหลีจากวงคำศัพท์**. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยชาติพันธุ์ส่วนกลาง.ฉบับที่ 5.ปักกิ่ง: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยชาติพันธุ์ส่วนกลาง.)
- 梁敏.(1979). 《侗语简志》民族出版社:北京. (Liang Min.1979. **ปริทรรศน์ภาษาต้ง**.ปักกิ่ง: สำนักพิมพ์ชาติพันธุ์.)
- 梁敏.(1980). 《毛难语简志》民族出版社:北京. (Liang Min.1980. **ปริทรรศน์ภาษาเหมานาน**. ปักกิ่ง: สำนักพิมพ์ชาติพันธุ์.)
- 马加林.(1984) 黎语方言数词表示法. 《中央民族大学学报》哲学社会科学版第 03 期, 北京:中央民族大学出版社. (Ma Jialin.(1984) **การศึกษาคำตัวเลขในภาษาถิ่นหลี**.วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยชาติพันธุ์ส่วนกลาง.(ฉบับปรัชญาและสังคม) ฉบับที่ 3.ปักกิ่ง: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยชาติพันธุ์ส่วนกลาง.)

- 欧阳觉亚、郑贻青.(1980). **《黎语简志》** 民族出版社：北京。(Ou Yang Jueya, Zheng Yiqing. (1980). **ปริทรรศน์ภาษาหลี**. ปักกิ่ง: สำนักพิมพ์ชาติพันธุ์.)
- 欧阳觉亚、郑贻青.(1983) **《黎语社会调查》** 中国社会科学出版社：北京。(Ouyang Jueya,Zheng Yiqing.(1983)**การสำรวจทางสังคมภาษาหลี**. ปักกิ่ง: สำนักพิมพ์สังคมศาสตร์แห่งชาติจีน.)
- 汪锋、孔江平.(2001)“水语（三洞）声调的声学研究”《民族语文》.2011年第5期.北京：北京大学中国语言学研究社.(Wang Feng, Kong Jiangping.(2001) “การศึกษาเสียงของ วรณยุกต์ภาษาสู่สำเนียงชานต้ง” **วารสารภาษาชาติพันธุ์**.ปี 2001 ฉบับที่ 5.ศูนย์วิจัยภาษาประเทศจีน. ปักกิ่ง: มหาวิทยาลัยปักกิ่ง.)
- 王均、郑国乔.(1979). **《仡佬语简志》** 民族出版社：北京。(Wang Jun, Zheng Guoqiao.(1979). **ปริทรรศน์ภาษามู่หล่าว**.ปักกิ่ง: สำนักพิมพ์ชาติพันธุ์.)
- 王一生.(1988) 试谈海南黎族地名.《地名知识》第5期, 湖南人民出版社.湖南.(Wang Yisheng. (1988)การศึกษาภูมินามของภาษาหลีหายหนาน.**ความรู้ภูมินาม**.ฉบับที่ 5.หุหนาน: สำนักพิมพ์ประชาชนหุหนาน.)
- 韦庆稳、覃国生.(1980). **《壮语简志》** 民族出版社：北京。(Wei Qingwen, TanGuosheng.(1980).**ปริทรรศน์ภาษาจ้วง**. ปักกิ่ง: สำนักพิมพ์ชาติพันธุ์.)
- 韦学纯.(2011) **《水语描写研究》** 博士文学学位论文, 上海师范大学.上海.(Wei Xuechun. (2011) **การพรรณนาภาษาสู่**.ดุชฎินินท์ภาษาศาสตร์. มหาวิทยาลัยครุศาสตร์เซี่ยงไฮ้: เซี่ยงไฮ้.)
- 吴安其.(2000) 黎语古音构拟.《民族语文》第5期.中央民族大学出版社: 北京.(Wu Anqi. (2000)การสืบสร้างเสียงโบราณภาษาหลี.**วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยชาติพันธุ์ส่วนกลาง**.ฉบับที่ 5.ปักกิ่ง: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยชาติพันธุ์ส่วนกลาง.)

新浪微博.(2015). **汉语方言发音字典**. [website] 搜索日期:2015 年 5 月 26 日:

网站:<http://cn.voicedic.com/>. (Xinlang Weibo.(2015).

พจนานุกรมเสียงภาษาถิ่นจีน. [เว็บไซต์] สืบค้นเมื่อ 26 พฤษภาคม

2558, จาก <http://cn.voicedic.com/>

银题.(1993)黎语方言形成原因摭谈《中央民族学院学报》第 5 期, 中央

民族大学出版社:北京. (Yin Ti. (1993). การศึกษาวิวัฒนาการของ

ภาษาถิ่นต่างๆของภาษาหลี่. วารสารวิชาการวิทยาลัยชาติพันธุ์

ส่วนกลาง.ฉบับที่ 5.ปักกิ่ง: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยชาติพันธุ์

ส่วนกลาง.)

苑中树.(1994)《黎语语法纲要》中央民族大学出版社:北京.(Yuan

Zhongshu.(1994). **โครงสร้างไวยากรณ์ภาษาหลี่**.ปักกิ่ง: สำนักพิมพ์

มหาวิทยาลัยชาติพันธุ์ส่วนกลาง:)

喻翠容.(1980).《布依语简志》民族出版社:北京. (Yu Cuirong. (1980).

ปริทรรศน์ภาษาบู้อี. ปักกิ่ง: สำนักพิมพ์ชาติพันธุ์.)

曾晓渝.(2004)《汉语水语关系论》商务出版社:北京.(Zeng Xiaoyu.(2004)

การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของภาษาฮั่นกับภาษาส่วย.ปักกิ่ง:

สำนักพิมพ์ธุรกิจ.)

张景霓.(2006).《毛南语动词研究》中央民族大学出版社:北京. (Zhang

Jingni.(2006). การศึกษาวิจัยคำกริยาในภาษาเหมานาน.ปักกิ่ง:

สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยชาติพันธุ์ส่วนกลาง.)

张均如.(1980).《水语简志》民族出版社:北京. (Zhang Junru.(1980).

ปริทรรศน์ภาษาส่วย.ปักกิ่ง: สำนักพิมพ์ชาติพันธุ์.)

张群.(2013)《黎语哈方言发展问题研究》中南民族大学. 硕士学位论文.

(Zhang Qun.(2013) การศึกษาปัญหาการพัฒนาของภาษาหลี่ถิ่น

ฮา.วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยชาติพันธุ์จหนาน.)

郑贻青、欧阳觉亚.(1993)《黎汉词典》四川民族出版社:四川. (Zheng

Yiqing,Ouyang Jueya.(1993) **พจนานุกรมภาษาหลี่**..เสฉวน:

สำนักพิมพ์ชาติพันธุ์เสฉวน.)

Edmondson, Jerold A. and Yang, Quan. (1988). "Word initial preconsonants and the history of Kam-Shui resonant initials and tones". In Edmondson, Jerold A. and Solnit, David B. (eds.), **Comparative Kadai: Linguistic Studies Beyond Tai**, (p.143-166). The Summer Institute of Linguistics and the University of Texas at Arlington.